

Stanovništvo Župe Peroj u matičnim knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih (1795.-1825.)

Brčić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:491681>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

IVANA BRČIĆ
STANOVNIŠTVO ŽUPE PEROJ U MATIČNIM KNJIGAMA KRŠTENIH,
VJENČANIH I UMRLIH (1795. - 1825.)

Diplomski rad

Rijeka, 2023.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za povijest

Ivana Brčić

Stanovništvo Župe Peroj u matičnim knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih
(1795. - 1825.)

Diplomski rad

Matični broj: 0009083236

Diplomski studiji: Hrvatski jezik i književnost / Povijest i interpretacija baštine

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Rijeka, 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova Stanovništvo župe Peroj u matičnim knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih (1795. - 1825.) izradila samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Dubravka Božić Bogović.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskog rada.

Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student

Ivana Brčić

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Povijesni kontekst	3
3. Matične knjige kao povijesni izvor	4
4. Matične knjige Župe Peroj	7
4.1. Matične knjige rođenih	13
4.2. Matične knjige vjenčanih	15
4.3. Matične knjige umrlih.....	16
5. Rođenje.....	17
5.1. Godišnja raspodjela rođenja	17
5.2. Mjesečna i sezonska raspodjela rođenja	19
5.3. Spolna struktura rođenih.....	20
5.4. Blizanci i djeca rođena nakon smrti oca	21
6. Vjenčanje.....	22
6.1. Godišnja raspodjela sklapanja brakova	22
6.2. Mjesečna raspodjela vjenčanja	24
6.3. Dnevna raspodjela vjenčanja	25
6.4. Ponovno sklopljeni brakovi.....	26
7. Smrt	27
7.1. Godišnja raspodjela umrlih	27
7.2. Sezonska i mjesečna raspodjela umrlih	28
7.3. Spolna i dobna struktura umrlih	30
7.4. Uzroci smrti.....	32
8. Prirodni prirast i vitalni indeks	34
9. Zaključak.....	36
10. Izvori i literatura:.....	38

Sažetak:

Matične knjige su vrijedan povijesni izvor koji čuva najvažnije trenutke u životu pojedinca: rođenje, brak i smrt. Jedan tako važan izvor su i matične knjige pravoslavne Župe Peroj. U ovom radu se na temelju deskriptivne, interpretativne i statističke metode daje demografska slika Župe Peroj 1795. – 1825. godine. Nakon kratke povijesti mjesta Peroj i utemeljenja pravoslavne crkve Sv. Spiridona, drugi dio rada posvećen je matičnim knjigama kao povijesnom izvoru. U trećem dijelu analizirat će se matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih. Župa Peroj uklapa se u demografske trendove iz ostalih područja Istre i Hrvatske po pitanju mjesečnih i sezonskih kretanja stanovništva. Župa Peroj ne uklapa se u demografske trendove Istre tijekom 1817. kada je kulminirala prehrambeno-gospodarska kriza u Istri te je zabilježen visok mortalitet. U tom razdoblju Župa Peroj bilježi prirodni prirast. Također, Župa Peroj iskače iz trendova po pitanju niskog broja umrle dojenčadi. Većina stanovništva se bavila poljoprivredom što je utjecalo na biranje datuma vjenčanja, rođenja i začeca zbog čega možemo zaključiti da Peroj pripada ruralnim društvima, a zbog češćeg propuštanja majčinog imena, u odnosu na očevo i patrijarhalnom. Struktura obitelji je bila tradicionalna jer nije zabilježen ni jedan slučaj nezakonite djece.

Ključne riječi: povijesna demografija, Peroj, matične knjige, rođenje, vjenčanje, smrt

1. Uvod

Tema ovog diplomskog rada su matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih od 1795. do 1825. Župe Peroj koje služe za proučavanje demografske povijesti Peroja na prijelazu 18. i 19. stoljeća. Peroj je kroz stoljeća doživljavao brojne uspone i padove, a demografska povijest njegovog stanovništva u ovom se radu temelji na demografskoj analizi matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih Župe Peroj od 1795. do 1825. godine koristeći se deskriptivnom, interpretativnom i statističkom metodom. Cilj rada je analizirati i interpretirati podatke iz matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih Župe Peroj u tridesetogodišnjem periodu (1795. – 1825.). Primjenom navedenih metoda želi se stvoriti slika demografske strukture Župe Peroj te utvrditi uklapaju li se rezultati u trendove prijelaznog razdoblja iz 18. u 19. stoljeće.

Župa Peroj i razdoblje koje se razmatra je odabrano iz više razloga. Glavni je razlog u tome što je Župa Peroj specifična po tome što je jedna od dvaju pravoslavnih crkvenih zajednica u Istri.¹ Analizom matičnih knjiga Župe Peroj može se stvoriti šira slika o multikulturalnosti i interakciji stanovništva različitih religija u Istri. Postoje nedoumice kada je osnovana Crkva sv. Spiridona u Peroju, međutim sudeći prema prvim matičnim knjigama koje su se vodile u Peroju to bi trebala biti 1784. godina. Sljedeći razlog indikativnosti promatranog razdoblja jesu politički, ekonomski i ekohistorijski čimbenici. Zbog toga je uzeta 1795. godina jer je prva godina koja bilježi veći broj zapisa u matičnim knjigama. Uzeto je razdoblje od trideset godina kao uobičajeni (minimalni) raspon u povijesno-demografskim istraživanjima ovoga tipa. Analizirano razdoblje je zanimljivo i zbog specifičnih gospodarskih i ekonomskih događanja koji su zahvatili Europu. Stanovništvo Istre je još uvijek osjećalo posljedice napoleonskih ratova, a u narednim godinama uslijedila je velika demografska kriza zbog klimatskih oscilacija koje su imale značajne utjecaje na svakodnevni život stanovništva. Godine 1816. zabilježene su ljetne temperaturne anomalije koje su uništile usjeve diljem Istre. Demografski podaci pokazali su da je između 1816. – 1817. godine mortalitet porastao od dva do tri puta. Glavni razlozi smrti bili su glad, povišenje cijena i tifus (Jelenić 2018: 143 - 144). Istražujući, nametnulo se pitanje jesu li se i mala mjesta u Istri, poput Peroja, uklapala u tadašnje demografske trendove.

Na početku rada iznijet će se osnovni podaci o mjestu Peroj i povijest osnivanja pravoslavne Crkve sv. Spiridona u Peroju. U sljedećem poglavlju u kratkim će se crtama objasniti važnost matičnih knjiga za povijesna istraživanja, nakon čega će se opisati razvoj

¹ Druga je Župa sv. Nikole u Puli.

vođenja matičnih knjiga. U nastavku će se prikazati dosadašnji radovi o povijesno-demografskim kretanjima u Istri. Slijedi prikaz analize matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih Župe Peroj. Najprije će se za svaku knjigu opisati njihov izgled i sadržajna struktura nakon čega se iznose podaci dobiveni analizom pojedine matične knjige.

Na temelju matične knjige rođenih analizirat će se broj rođenja, spolna struktura rođenih, godišnji, sezonski i mjesečni raspored rođenja te udio blizanaca i djece rođene nakon smrti oca. Rođenje nezakonite djece se neće analizirati budući da u matičnim knjigama rođenih nema ni jednog takvog zapisa.

Pri analizi matične knjige vjenčanih poseban fokus bit će na broj sklopljenih brakova po godinama i mjesecima, analizirat će se koji su bili najpopularniji dani za sklapanje braka, a koji manje te učestalost sklapanja ponovljenih brakova.

Istraživanjem mortaliteta na osnovni matične knjige umrlih obuhvatit će se godišnja, sezonska i mjesečna raspodjela umrlih, spolna i dobna struktura umrlih. Razmotrit će se prosječna dob umrlih i odstupanje od prosjeka. Na kraju poglavlja iznijet će se podaci o uzrocima smrti u razmatranom razdoblju.

Svi sabrani demografski pokazatelji biti će popraćeni grafičkim i tabličnim prikazima, pri čemu će se svaki kritički interpretirati s ciljem prikazivanja i objašnjavanja šire slike tadašnjeg perojskog društva i njihove svakodnevnice.

Istarsko područje je jedno od hrvatskih područja kojemu je posvećeno najviše pažnje u proučavanju povijesti stanovništva² i svakodnevnice (Božić Bogović 2013: 13). Iscrpni rad o periodizaciji demografskih istraživanja na području Istre dao je Egidio Ivetic,³ dok je Miroslav Bertoša⁴ napisao niz vrijednih znanstvenih radova koji kroz demografsku analizu prikazuju povijesna, društvena i socijalna previranja na području Istre. Radove o demografskim kretanjima i migracijama u Istri objavio je Marino Manin,⁵ dok je o području

² Vidi više: V. Stipetić - N. Vekarić, *Povijesna demografija Hrvatske*, Zagreb – Dubrovnik, 2004.; M. Bertoša, „Matične knjige – arhivsko vrelo o demografskim previranjima predindustrijske Europe“, *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, sv. 41. – 42., Rijeka 1999. – 2000; B. Vranješ-Šoljan, „Mjesto demografije u povijesnoj znanosti“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, vol. 22, Zagreb, 1989.

³ E. Ivetic, „Periodizzare la storia demografica dell’Istria. Alcuni argomenti di ricerca e problemi“, *La Ricerca. Bollettino del Centro di Ricerche Storiche Rovigno*, god. IV, br. 11, Rovigno 1994.

⁴ M. Bertoša, „Neki podaci o pučanstvu Barbana i Barbanštine u daljnjoj prošlosti“, u: *Barban i Barbanština* (ur. Mario Kalčić), Pula 1976.; Isti, „Glad i ‘kriza mortaliteta’ godine 1817: istarski mikrokozmos i evropski kontekst (obavijest o arhivskim sondiranjima i metodama elaboracije)“, *Rad JAZU*, 445, 1989.

⁵ M. Manin, *Istra na raskrižju. O povijesti migracija pučanstva Istre*, Zagreb 2010.

Puljštine, etničkim i socijalnim pitanjima iste te vezama između austrijske i mletačke uprave pisao Slaven Bertoša.⁶ U tom kontekstu literatura koja se koristila za ovaj rad za povijesni i društveni kontekst Peroja su radovi Alojza Štokovića⁷ koji je pisao o stanovništvu Peroja i osnivanju pravoslavne crkve sv. Spiridona. Autor je matične knjige koristio za stvaranje šire slike crnogorske zajednice u Peroju koristeći se matičnim knjigama rođenih i umrlih. Ovim radom po prvi puta uključit će se i matična knjiga vjenčani te mu je cilj pridonijeti povijesno-demografskom istraživanju istarskoga poluotoka. Literatura koja je koristila za povijesni kontekst Istre i razvoja matičnih knjiga jesu radovi Stjepana Krivošića⁸ te Dražena Vlahova,⁹ dok je knjiga Dubravke Božić Bogović¹⁰ poslužila za metode povijesne demografije.

2. Povijesni kontekst

Mjesto Peroj nalazi se na jugu istarskog poluotoka, a specifično je po tome što je jedino naselje u kojem su pravoslavci organizirani u crkvenu zajednicu. Od 1757. godine do 1981. broj stanovnika u Peroju je prilično stabilan. Godine 1818. Peroj je brojao 243 stanovnika, a 1828. godine 228 (Ilić 1989: 166). Analizom matične knjige umrlih 1820. do 1881., gdje su se sustavno bilježili brojevi kuća umrlih, Jelinčić zaključuje da je u tom razdoblju u Peroju bilo oko 80 kuća (Jelinčić 1989: 146). Pitanje njegovog nastajanja i naseljavanja i danas je otvoreno. Izvori pišu o neuspjelim pokušajima repopulacije Peroja još u 16. stoljeću te navode kako je 1644. godine u njemu živjelo svega 3 stanovnika. Perojska povelja govori nam o naknadnom pokušaju naseljavanja 1657. kada iz mletačkog područja Crne Gore Mihajlo Ljubotina i Miho Brajković dovode 77 osoba, od kojih je samo pet obitelji pravoslavne vjeroispovijesti, dok je 10 obitelji albanskog podrijetla. Ako su to i bile albanske obitelji one su bile rimo-katoličke vjeroispovijesti, a nije isključeno da je među njima bilo i etničkih Hrvata (Štoković 2012: 80). U to vrijeme u Peroju djeluju tri katoličke crkve, međutim tih pet

⁶ S. Bertoša, „Etnička struktura Pule i njezinih sela u prvoj polovici XVII. stoljeća“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 6. – 7., Pazin 1996. – 1997.; Isti, *Život i smrt u Puli: starosjeditelji i doseljenici od XVII. do XIX. stoljeća*, Pula 2002.; Isti, "Matične knjige kao vrelo demografske, etničke, društvene i gospodarske povijesti Pule (1613.-1815.)." *Časopis za suvremenu povijest* 33, 2001.

⁷ A. Štoković, „Osnivanje grčko-pravoslavne parohije sv. Spiridona u Peroju 1784. (Prilog promišljanju povijesti pravoslavlja u Istri)“, *Problemi sjevernog Jadrana*, vol. 11, 2012.; Isti, „Peroj sredinom XVII. Stoljeća“, Nikčević, Milorad. *Peroj između povijesnog i fikcijskog/publicistička građa*, Osijek, Crnogorsko kulturno društvo „Montenegro – Montenegrina“, 2000.; Isti, *Crnogorsko nasljeđe u Istri (Peroj - nove spoznaje oko doseljavanja i udomljavanja Crnogoraca 1657. - 1816.)*, Osijek, HCDP »Croatica - Montenegrina RH«, 2012.

⁸ S. Krivošić, "Izvori za historijsku demografiju: starije matične knjige." *Arhivski vjesnik*, vol. 32, br. 1, 1988.

⁹ D. Vlahov, „Matične knjige u Povijesnom arhivu u Pazinu“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 2 – 3, Pazin 1992. – 1993.; Autor je najviše radova objavio na temu istarskih glagoljskih zapisa iz 16. i 17. st.

¹⁰ D. Božić Bogović, *Rođenje, brak i smrt: Stanovništvo južne Baranje u 18. Stoljeću*, Beli Manastir, Ogranak Matice Hrvatske u Belom Manastiru, 2013.

obitelji nije odustalo od svog entiteta i vjere (Štoković 2000: 14 - 16). Pravoslavci u Peroju priključili su se unijatskoj parohiji u Puli gdje im je Župa na raspolaganje stavila i posebnog kapelana. Ponajprije je to učinjeno jer su Župu sv. Nikole u Puli osnovali Grčki doseljenici iz Cipra 1583. godine, stoga Crnogorcima iz Peroja liturgija bi bila neshvatljiva na grčkom jeziku. Perojci su 1784. godine osnovali samostalnu župu koju su posvetili sv. Spiridonu. Ova godina osnivanja nije potvrđena u nijednom povijesnom izvoru, međutim te se godine počinju bilježiti matične knjige. Obje Župe, i ona u Puli i ova u Peroju, nalazile su se pod jurisdikcijom titularnog nadbiskupa filadelfijskog, inače egzarhata carigradskog patrijarha čije je sjedište bilo u Veneciji (Štoković 2012: 21 - 25). Nedoumice oko osnivanja Župe produbljuje i činjenica da se ne zna točna godina adaptacije katoličke crkve sv. Jeronima u pravoslavnu crkvu sv. Spiridona, pa se tako navode godine 1787., 1788. te 1836. Iako do sada historiografija nema točne podatke i godine osnivanja same Župe i njenog djelovanja, od početaka vođenja matičnih knjiga 1784. godine one postaju vrijedan izvor informacija (Štoković 2012: 21 - 25). Pa tako odmah na prvoj stranici matične knjige umrlih Župe Peroj stoji zapis od dana 29. 11. 1785. godine koji bilježi smrt pravoslavnog svećenika Župe. sv. Nikole u Puli Zuanne Mosconas.¹¹ On je bio posljednji etnički Grk iz skupine Grka koji su u 16. stoljeću doseljeni iz Cipra. Župu je prepustio Samujlu Ljubotini, koji je i inicirao odcjepljenje Perojske crkve (Štoković 2012: 29).

3. Matične knjige kao povijesni izvor

Od polovice 20. stoljeća javlja se sve veći interes za povijest i sudbinu “malih” ljudi. Povjesničari fokus stavljaju na društvene slojeve koji su do tada bili izvan okvira istraživanja te posežu za novim vrstama izvora. Tako su sve prisutniji “posebni izvori” koji su nastali prije prvog suvremenog popisa stanovništva 1857. godine. U tu skupinu ubrajamo arhivske dokumente kao što su dnevници, sudski spisi, oporuke i matične knjige. Upravo ove potonje pomažu nam da da bismo shvatili određene fenomene povijesne evolucije i društvo toga vremena (M. Bertoša 2002: 14).

Do tog prvog popisa stanovništva 1857. godine, matične knjige predstavljale su glavni povijesni izvor o broju rođenih/krštenih, vjenčanih i umrlih ljudi na nekom području (S. Bertoša 2001: 175). Matične knjige su javne isprave koje imaju zadatak da pravovaljano dokazuju činjenice koje bilježe, a to se ponajprije misli na podatke o rođenima, umrlima i

¹¹ Državni arhiv u Pazinu (dalje: DAPa), HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 592. Matična knjiga umrlih Peroj 1784.-1824., kut. 195.

vjenčanima. Osim demografskih podataka one nam nude i informacije o migracijama, sociološkim dimenzijama društva, imovinskom stanju ljudi te, nama za ovaj rad posebno zanimljivo, etničkoj strukturi društva (Vlahov 1992: 277). Zahvaljujući takvoj vrsti izvora, primjenom metodologija i interpretacijom danas možemo rekonstruirati pojedine demografske pokazatelje i elemente strukture stanovništva te općenito pojedine aspekte društva nekog područja u određenom razdoblju.

Francuski historijski demograf Pierre Chaunu smatra kako *“ni jedan dokument nije istinit kao župna knjiga, taj spisak sudbina koji fiksira trenutak”* (Krivošić 1988: 14).

Miroslav Bertoša matične knjige smatra *„najdramatičnijim paradigmama kršćanske Europe od srednjeg vijeka do danas, fascinantna dokumentacija o čovjeku razapetom između rođenja i smrti u uvijek iznova ponavljanim ciklusima života novih i novih naraštaja“* (M. Bertoša 2002: 336).

Možemo reći kako su matične knjige škrinja najvažnijih trenutaka u životu pojedinca, gdje su svi ljudi jednaki, bez obzira na društveni i socijalni status, vjeroispovijest ili rasu. U matičnim knjigama sačuvane su tajne prošlih vremena, ljudi i društva koji će dok god netko o njima piše i istražuje živjeti vječno.

3.1. Povijest vođenja matičnih knjiga

Kada govorimo o razvoju matičnih knjiga možemo uočiti dva osnovna razdoblja. U prvom razdoblju matice su imale isključivo ulogu da vode evidenciju o vjernicima određene vjerske zajednice te prve takve evidencije sežu u 3. stoljeće (Vlahov 1992: 277 - 278). Kasnije, u drugom razdoblju, one postaju evidencije o građanima odnosno o pripadnicima određene državne zajednice. Tijekom srednjeg vijeka podaci u maticama su se unosili ovisno o župnicima koji su unosili podatke. Godina 1538. smatra se godina u kojoj je došlo do preokreta u vođenju matičnih knjiga. Anglikanska crkva uvodi univerzalne odredbe o vođenju matičnih knjiga odlukom čuvara državnog pečata u Engleskoj, Thomasa Cromwella. Tom odlukom određeno je da svi župnici moraju brižljivo voditi knjige krštenih, vjenčanih i umrlih (Vlahov 1992: 278). Za Katoličku crkvu prekretnica u vođenju matičnih knjiga bio je Tridentski koncil održan u studenom 1563. godine kada je donesena odluka o vođenju matičnih knjiga krštenih i vjenčanih, a za njihovo vođenje bili su zaduženi župnici. Rimskim obrednikom iz 1614. godine propisano je da se osim matičnih knjiga krštenih i vjenčanih, počnu voditi i matične knjige umrlih te *“Status animarum”*. Za sve tri knjige određena su pravila popisivanja. (Božić Bogović 2013: 17; Vlahov 1992: 279). Pojavom apsolutnih

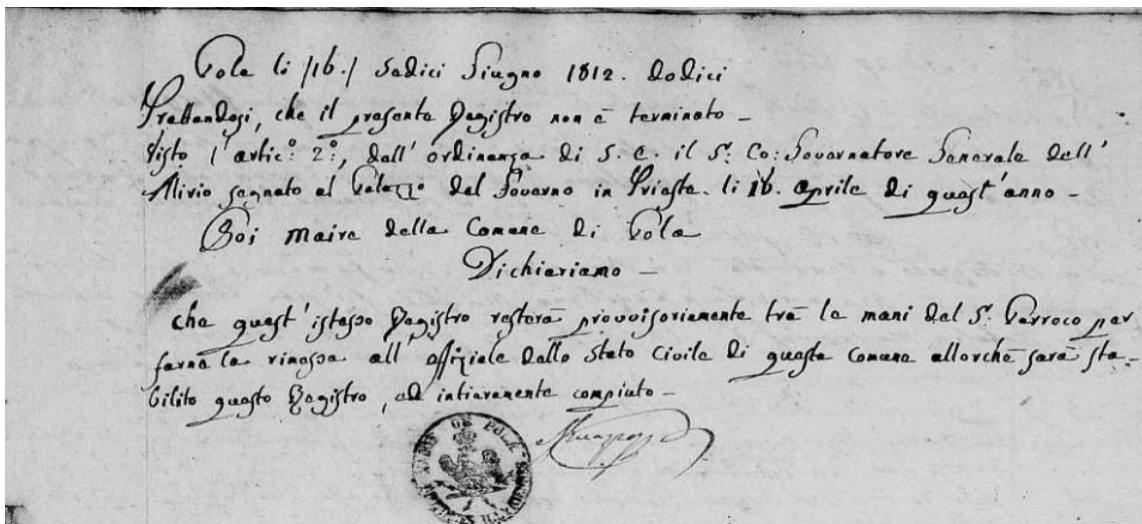
monarhija, jačanjem centralnih državnih vlasti te reformom vojnog sustava i civilne vlasti počinju pokazivati interes za vođenje matičnih knjiga. U hrvatskim zemljama u sastavu Habsburške Monarhije, vođenje državnih matičnih knjiga službeno je započelo tek Patentom cara Josipa II. 1784. godine. Patentom je određeno da svaki župnik za područje svoje župe mora voditi tri odvojene matične knjige (krštenih, vjenčanih i umrlih). Tim Patentom župnici katoličke vjeroispovijesti su dobili posebnu ulogu s obzirom na to da su jedino njihovi upisi imali javnopravnu dokaznu snagu (Vlahov 1992: 280 - 281). Grkokatolička crkva bila je priznata Ediktom o vjerskoj toleranciji 1781. godine, a zakonodavac je predvidio da *“ako je pripadnik Grkokatoličke crkve pokopao ili krstio katolički župnik on je obavijest o tome slao nadležnom matičnom uredu gdje je izvršen upis prema svim važećim pravila”* (Vlahov 1992: 282). Za matične knjige u Istri važan je zaokret u vođenju matičnih knjiga koji se dogodio u Francuskoj. U rujnu 1792. godine odlukom Zakonodavne skupštine odlučeno je da se matične knjige oduzmu crkvi i predaju općinama na čuvanje i uporabu (Vlahov 1992: 280).

Ne možemo sa sigurnošću potvrditi kada su se počele voditi matične knjige u Istri, međutim prema sačuvanim maticama možemo zaključiti da matice iz Istre spadaju među najstarije sačuvane matice uopće. (Vlahov 1992: 282). Najstarija matica u Hrvatskoj, koja se vodila i prije Tridentskog koncila, jest matična knjiga krštenih iz Umaga čiji su najraniji zapisi zabilježeni 1483. godine (Božić Bogović 2013: 21).

I u Istri se Tridentskim koncilom određuje obveza vođenja evidencije krštenih/ rođenih i vjenčanih, a naknadno Rimskim obrednikom i umrlih. Takvo stanje na području cijele Istre zadržano je do 1784. odnosno do Patenta cara Josipa II. Na području pod habsburškom upravom župnici su, pored crkvenih matica, u svojstvu državnih službenika, počeli voditi i državne matice u tabelarnoj formi, dok su se na području mletačke Istre matice nastavile voditi prema odredbama Rimskog obrednika. Takav način vođenja matice nastavio se i nakon pada Mletačke Republike, kada se na tom području širi austrijsko zakonodavstvo. Godine 1806. na području mletačke Istre, a potom i 1809. na ostalom području Istre, kratkotrajno je prekinuto stanje uvedeno Patentom cara Josipa II. zbog francuske uprave koja na ta područja uvodi francusko zakonodavstvo i time i novi način vođenja matica. Dana 15. travnja 1811. godine izdan je dekret o organizaciji i uređenju Ilirskih provincija kojim je određeno da od 1. siječnja 1812. godine stupa na snagu francusko zakonodavstvo u cjelini (Vlahov 1992: 284 – 285). Krajem 1810. započela je izrada registra rođenih od 1770. do 1810. godine, a župnicima je pod prijetnjom kazne bilo naređeno da pružaju pomoć pri izradi. Župnici nisu pokazali

veliki interes, stoga su civilne vlasti sredinom 1812. godine preuzele postojeće matične knjige iz župnih ureda (Vlahov 1992: 285; 287).¹²

Da su civilne vlasti pokazale interes i preuzimale matične knjige svjedoče nam i dva zapisa iz Matičnih knjiga u Župi Peroj. U nastavku je primjer iz matične knjige rođenih, a jednak zapis pronalazimo i u matičnoj knjizi umrlih. Datum je također jednak, odnosno 16. lipnja 1812. godine. Civilne vlasti su odlučile, s obzirom da registar odnosno matična knjiga nije potpuna, da će do njenog popunjavanja ostati u rukama župnika. Moguće je da civilne vlasti nisu nikada uzele te knjige s obzirom da su knjige vraćene župnim uredima 1814. godine, a matična knjiga rođenih posljednju zabilježenu godinu ima 1816., dok matična knjiga umrlih 1824. godine.

Slika 1. Matična knjiga rođenih od 1780. do 1827.¹³

Matice u narativnoj formi na mletačkom području Istre nastavljaju se voditi do 1815./1816. godine kada se i tu počinje uvoditi tabelarni sustav (Vlahov 1992: 284 - 285). Matične knjige u tabelarnoj formi u Peroju počinju se voditi od 1820. godine.

4. Matične knjige Župe Peroj

S vođenjem matičnih knjiga u pravoslavnoj crkvi sv. Spiridona u Peroju započelo se 1784. godine. O tome nam svjedoče prvi zapisi u matičnim knjigama rođenih i umrlih. Najraniji je zapis zabilježen u matičnoj knjizi rođenih 8. ožujka 1784. godine kada je krštena *Giovana*

¹² Matične knjige su vraćene crkvi početkom 1814. godine. Župnicima su na čuvanje i uporabu predane i "civilne" matice. Taj postupak oduzimanja i vraćanja matica, odrazio se na ušćivanost i očuvanost matica.

¹³ DAPa, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga rođenih Peroj 1780/1827., kut. 195

Lubotina koja se bila stara tri dana.¹⁴ Najraniji je upis u matičnoj knjizi umrlih unesen 21. ožujka 1784., dok je najraniji upis matične knjige vjenčanih 2. studeni 1784. Prvi upisi podudaraju se s trenutkom kada se perojska pravoslavna zajednica crkveno i formalno kao kapelanija osamostalila izdvajanjem od grčke pravoslavne crkve sv. Nikole u Puli. Ove matične knjige su prvorazredni izvor, ukoliko daju najbolji uvid u socijalno-vjersku i demografsku sliku Peroja 127 godina nakon grčko-crnogorskog zajedništva u Istri. Podaci koji se dobiju analizom tih matičnih knjiga dokazuju da je nakon jednog stoljeća ustaljen i završen proces integracije prvih crnogorskih doseljenika (Štoković 212: 158 - 159). Da u Peroju nisu živjeli samo pravoslavci dokazuju nam podaci iz matičnih knjiga u Vodnjanu. U matičnoj knjizi krštenih koja se vodila od prosinca 1770. godine do studenog 1794. godine kršteno je trinaestero katoličke djece iz Peroja. U matičnoj knjizi umrlih od 1771. do 1794. godine navodi se kako je u Peroju umrlo sedamnaest katolika, među kojima je bilo sedam stranaca, dok u matičnoj knjizi vjenčanih koja se vodila od 1773. do 1796. godine zabilježeno je pet vjenčanja, među kojima su dva stranca koji su se ženili s djevojkama iz Peroja.¹⁵

Matične knjige Župe Peroj sačuvane su u svescima koji obuhvaćaju kombinacije matičnih knjiga. U analizu je obuhvaćeno tri svežnja i jedna snimka na CD-u. U prvom svežnju nalaze se tri matične knjige, odnosno matična knjiga rođenih koja obuhvaća razdoblje od 1784. do 1827. godine i matična knjiga vjenčanih koja obuhvaća jednako razdoblje te se nastavlja na matičnu knjigu rođenih bez ni jedne informacije o tome prije, te matična knjiga umrlih koja obuhvaća razdoblje od 1784. do 1824. godine. U drugom svesku se nalazi matična knjiga vjenčanih od 1820. do 1841. godina, dok se u trećem svežnju nalazi matična knjiga umrlih od 1820. do 1881. godine. Na CD-u je snimka matične knjige rođenih od 1820. do 1881.¹⁶ Kako vidimo za promatrano razdoblje sačuvane su po dvije knjige za svaku matičnu knjigu, od kojih je prva original, a druga je prijepis od 1820. do 1824. godine za umrle, odnosno do 1827. godine za rođene i vjenčane. Ne znamo ako je postojala matična knjiga u narativnoj formi i za kasnija razdoblja ili je od 1824. za umrle, odnosno 1827. godine za rođene i vjenčane postojala samo jedna knjiga u tabelarnoj formi.

¹⁴ DAPa, HR-DAPA-429

¹⁵ Fran Barbalić: Peroj – srpsko selo u Istri; Bilješke i uspomene. Pristupljeno: 1.7.2023. (<https://www.njegos.org/peroj/barbalic.htm>)

¹⁶ DAPa, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 592. Matična knjiga umrlih Peroj 1784.-1824., kut. 195; HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 592. Matična knjiga umrlih Peroj 1820.-1881., kut. 196; HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga rođenih Peroj 1780/1827., kut. 195; HR-DAPA -861 Zbirka preslika gradiva iz arhiva i ustanova RH, ZM34K – 359 MKR Peroj 1820 – 1881, DVD 43; HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga vjenčanih Peroj 1784.-1842. , kut. 195.; Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga vjenčanih Peroj 1820.-1881. , kut. 196.

Već smo naglasili kako su matične knjige neizostavan i prvorazredni izvor kada govorimo o demografskim analizama stanovništva. Iako su Koncilom i Obrednikom opisani načini vođenja matičnih knjiga, dolazi do nedosljednosti u sadržaju i formi istih. Često je tomu razlog ljudski faktor, odnosno česti su slučajevi da se dolaskom novog župnika djelomice mijenjala struktura upisa. Takve nedosljednosti češće su u narativnim oblicima nego u tabličnim upisima (Božić Bogović 2013: 18 – 19).

Krivošić govori kako: *“propusti mogu biti slučajni, selektivni ili sistematski, a nastaju izostavljanjem nekih relevantnih podataka”* (Krivošić 1988: 17). Slučajnim se propustima smatraju se oni koji nastaju zbog neke okolnosti (bolest župnika ili kad župnik zaboravi upisati podatak). U matičnim knjigama Župe Peroj imamo više takvih primjera. Često je župnik zaboravio naknadno upisati dob umrlog. U prvim godinama česti je slučaj da se napiše samo *“bio je tih godina”*. Vjerojatno svećenik nije znao taj podatak i pustio prazno, a kasnije je zaboravio provjeriti ga i/ili upisati. U slučaju matične knjige rođenih 1820. – 1881. koja je u tabelarnoj formi, zaboravio je upisati kućni broj *Steffana Cronopula* rođenog 8. prosinca 1824.¹⁷ Primjer takvog propusta možemo pratiti i na temelju mjesta krštenja, vjenčanja i pokopa. Matične knjige vodili su svećenici iz Peroja i Pule, a to možemo zaključiti po tome što se, osobito tijekom prvih godina, nakon imena crkve piše ili Pula ili Peroj. Međutim, taj podatak se može vezati i uz greške svećenika. Već u prvom upisu u matičnoj knjizi umrlih, 31. ožujka 1784.,¹⁸ svećenik je zapisao kako se crkva sv. Nikole nalazi u Peroju, a ne u Puli. Selektivni propusti su propusti kada roditelji ne prijave dijete umrlo odmah pri porodu, dok se pod sistematske propuste smatra neupisivanje umrle djece (Krivošić 1988: 17). Prilikom analize matičnih knjiga rođenih i umrlih primijetit će se prisutnost takvih propusta, osobito selektivnih i sistematskih. Ono što dodatno otežava ili onemogućava čitanje podataka su oštećenja koja nastaju mehaničkim djelovanjem ili djelovanjem glodavaca, kao i različiti, neki i nečitki, rukopisi župnika te korištenje kratica. Sve navedene poteškoće i nedosljednosti otežavaju okolnosti istraživanja matičnih knjiga (Božić Bogović 2013: 19).

U analiziranim matičnim knjigama pronalazimo primjere korištenja kratica. Najčešće korištene kratice u matičnim knjigama Župe Peroj vežu se uz skraćivanje mjeseci kada se koristi kombinacija broja i slova: 7bre = Settembre, 8bre = Ottobre, 9bre = novembre, xbre = Dicembre. Osim tih kratica, svećenici su koristili kratice: D:ⁿ = Don, S = San, q = questa, dto = detto, Sig^r = signor, Sig^{ra} = signora, Re^{ndo} = Reverendo, Cap = Capitan. Zanimljiva je kratica

¹⁷ DAPa, HR-DAPA-861

¹⁸ DAPa, HR-DAPA-429

koja se bilježi poslije datuma, a prije mjesta. Radi se o kratici S. V. = stil vecchio. Ta skraćunica znači stari stil odnosno po starom kalendaru (Jelinčić 1989: 162). Taj podatak nam potvrđuje jedan jedini upis koji objašnjava tu kraticu, a to je upis od dana 5. prosinca 1791. godine. Svećenik bilježi „*Adi 5: xbre: 1791: stil vec: cioe 16 stil No: Pola.*“¹⁹

Još jedna pogreška koja može otežavati istraživanje matičnih knjiga veže se uz ortografske neujednačenosti pri pisanju prezimena i imena. Na načine bilježenja mogli su utjecati narodnosni čimbenici ili da novi župnik, koji još uvijek ne poznaje svoje župljane, pogrešno zabilježi prezime (Božić Bogović 2013: 19).

U matičnim knjigama Župe Peroj možemo pratiti nedosljednosti u bilježenju imena i prezimena. Pa tako se ime *Giovanni* bilježi i kao *Joannes* ili *Zuane* dok se ime *Giorgio* bilježi kao *Zorzi*. Jednaki je slučaj i po pitanju prezimena pa se tako prezime *Ljubotina* piše i kao *Lubotina*. U nekim slučajevima se umjesto *Lubotina* bilježi prezime *Giova* ili *Jova*. Moguće da je to bio nadimak ili kao drugo prezime (Jelinčić 1989: 145). Sličan slučaj prisutan je kod obitelji *Braić* koja je imala razne nadimke kao: *Dabo*, *Radole*, *Dabovicz*, *Dabovich*, *Soldá*. Prezime *Poppó* se u nekim slučajevima bilježi kao *Popovich* ili *Popovicz*, dok je najviše nedosljednosti bilo kod prezimena Vučeta, pa tako se prezime te obitelji bilježi kao *Učeta*, *Ucetta*, *Vučerin*, *Vujnović*, *Vukerin*, *Vuchettich*.

Sljedeću kategoriju poteškoća predstavljaju i nepotpuni ili netočni zapisi. Najveće pogreške u toj kategoriji vezane su uz datume i dob. Da datum upisa u matičnu knjigu krštenih je ujedno i datum rođenja te da između ta dva događaja može proteći neko vrijeme (Božić Bogović 2013: 20), dokazat će se kasnije u ovom radu na temelju analiza matičnih knjiga rođenih Župe Peroj.

Već se početkom 19. stoljeća uvidjelo da prilikom upisa u matice dolazi do propusta. To zaključujemo jer se uz matične knjige sve više susrećemo s indeksima na kraju knjiga, dok kod brojnijih župa počinju se izrađivati i posebne knjige – registri (Vlahov 1992: 284). Za Župu Peroj nisu pronađeni takvi slučajevi.

Upisi u matičnim knjigama Župe Peroj u analiziranom razdoblju nisu u potpunosti zabilježeni kronološkim redom te je isti narušen nekim naknadnim upisom. Kronološki slijed je osobito narušen u matičnoj knjizi rođenih gdje se umjesto 1799. godine bilježi 1899. Ovaj podatak je prilikom analize obrađen kao svećenikova pogreška te se smatra da je mislio na 1799. godinu. Najveće pogreške u kronologiji primjećujemo po pitanju mjeseci. Sakramenti

¹⁹ DAPa, HR-DAPA-429

su se dijelili u dva sakralna prostora, Peroju i Puli, zbog čega se matice nisu uvijek ažurno vodile, nego su se podaci pisali na prigodne papiriće ili ih se pamtilo. Kada je došlo vrijeme da se podaci sistematiziraju oni se nisu mogli kvalitetno upisati, pa tako je nedostajalo ili ime majke, ili ime kuma ili kume, datum krštenja. Često na papiru ili rubrikama više nije bilo mjesta pa je trebalo izvršiti anti dataciju zbog čega bi se kršio i kronološki redosljed. Ponekad su rubrike s podacima ispunjavali župnici, a sakrament je dodijelio kapelan (Štoková 2012: 170 - 171). Da jedan svećenik dodjeljuje sakrament, a da ga je drugi upisao je bio čest slučaj i u analiziranim maticama. Jedan takav primjer vidimo u matičnoj knjizi umrlih u upisu od dana 10. studenog 1809. gdje se spominje kako je *Don Pietro Maricevich* održao pokop *Giorgia Dabovicha*, a ispod je potpisan *Don Spiridion Raffailovich*.²⁰

Također, postoje primjeri gdje su zapisi pisani okomito na rubovima stranice. Od 1820. godine, odnosno s početkom korištenja rubrika sve je manje takvih pogrešaka. U svakoj je od analiziranih godina u matičnoj knjizi rođenih i matičnoj knjizi umrlih zabilježen barem po jedan upis, osim za matičnu knjigu vjenčanih gdje tijekom 8 godina (1798., 1800., 1805., 1808., 1817., 1818., 1824. i 1825.) nije zabilježeno ni jedno vjenčanje. Za sve tri kategorije analiziranih matičnih knjiga sačuvane su po dvije knjige. U svim matičnim knjigama prva knjiga je pisana kurzivnom humanistikom na talijanskom jeziku u narativnom obliku, dok su druge na latinskom jeziku u tabelarnoj formi. Sve matične knjige su dobro očuvane te je rukopis čitak. Matične knjige koje započinju s 1820. godinom se kronološki podudaraju s knjigama koje započinju 1784. godine, pa su tako prva i druga knjiga bile nadopuna jedna drugoj. Na nekim su mjestima, najčešće uz rubove stranica, vidljivi tragovi vlage, međutim oni ne narušavaju čitkost podataka, osim na posljednjoj stranici matične knjige umrlih 1784. do 1824. gdje je vlaga izjela papir te je tinta izbljedila što onemogućava precizno definiranje posljednjih zapisa iz prvih matičnih knjiga.

Svećenici se u matičnim knjigama Župe Peroj pojavljuju u trostrukoj funkciji: kao duhovnici koji udjeljuju sakrament, kao kumovi te kao administrativci koji vode župne knjige (Štoková 2012: 170).

Prvi svećenik koji se navodi u matičnim knjigama je Samujlo Ljubotina. Na početku (1784.) bilježi se kao kapelan u službi u crkvi Sv. Nikole u Puli i u Peroju, a od 1801. godine preuzima funkciju župnika u Puli i kapelana u Peroju (Štoković 2012: 171). On je imao najuredniji rukopis i najsustavnije je bilježio podatke rođenih, vjenčanih i umrlih. Povremeno

²⁰ DAPa, HR-DAPA-429

upisuje u maticu do 1807. godine, a pokopan je u Peroju 1810. godine. Sprovod su predvodili *Don Spiridion Raffailovich*, *Don Giovanni Vuinovich* i *Don Pietro Maricevich*.²¹ U isto vrijeme u Peroju je ponekad bio prisutan *Josip Knežević*. Prvi puta se spominje kao kum na jednom krštenju, a 1786. godine prevodi jedno krštenje gdje je *Samujlo Ljubotina* bio kum. Tu se zapisuje kao kapelan, iako se tri tjedna ranija zapisao kao župnik.²² Umro je 1801. godine (Štoković 2012: 172). Sljedeći svećenik koji se spominje od 1787. do 1795. je *Dimitrije Vladislavljević*. Da su svećenici često bili kumovi na krštenjima svjedoči nam i zapis iz 1797. godine gdje je svećenik *Toma Ljubatović* bio kum. Nakon godinu dana vratio se u Peroj gdje je četiri godine odrađivao kapelansku službu. Od 1798. do 1799. imao je 12 krštenja, a posljednji put se spominje 1801. godine. U pomoć župnicima *Samujlu Ljubotini*, *Tomu Ljubatoviću* i *Josipu Kneževiću*, 1799. godine dolazi *Spiridon Rafajlović*. Prilikom jednog kumovanja na krštenju bilježi se da dolazi iz Paštrovića (Štoković 2012: 174). U njegovim upisima najbolje vidimo pokušaj da se imena bilježe u crnogorskom (ili srpskom) obliku (Štoković 2012: 180). Pa tako često ime *Zuane* je zabilježeno kao *Giovanni*, dok prezime *Poppó* kao *Popovich*. Pokopan je 21. prosinca 1824. godine u Peroju.²³ Od dana 25. veljače 1804. godine kao kapelan spominje se Jovan odnosno *Zuane / Giovanni Vojnovich / Voinovich*. On se prije tog datuma, spominje kao kum na trima krštenjima, a od 1804. je uz *Spiridiona Raffailovicha* postao drugi kapelan. U narednim godinama je *Samujlo Ljubotina* upisivao podatke u matičnu knjigu, a *Zuane* je dijelio sakramente. Od prvog upisa gdje se on spominje kao kapelan, počelo se sustavno bilježiti da dijete osim sakramenta krštenja, prima i sakrament krizme. Na početku dok je upise vršio *Samujlo Ljubotina* njegovo ime je zabilježeno kao *Zuane*, dok je kasnije on sam sebe bilježio kao *Giovanni*. Moguće da je i on, poput *Spiridona Rafailovicha*, želio poticati crnogorski (ili srpski) oblik imena i prezimena. Od 1814. godine kao župnik se navodi i *Petar Maricevich*. On se također prvi puta u matici spominje kao kum. Možemo primijetiti kako su matične knjige Župe Peroj vodili razni svećenici, župnici i kapelani te je svatko od njih prilikom upisa koristio svoj način bilježenja podataka, terminologiju²⁴, rukopis i oblik bilježenja imena i prezimena.

²¹ DAPa, HR-DAPA-429

²² Vidi više: Jelinčić, Jakov, Matične knjige Peroja u Historijskom arhivu Pazin, *Prilozi o zavičaju*, Pula, 1989., 143-164.

²³ DAPa, HR-DAPA-429

²⁴ Vidi više: Štoković, Alojz, *Crnogorsko nasljeđe u Istri (Peroj - nove spoznaje oko doseljavanja i udomljavanja Crnogoraca 1657. - 1816.)*, Osijek, HCDP »Croatica - Montenegrina RH«, 2012. 178.

4.1. Matične knjige rođenih

U ovom radu kao izvor za istraživanje korištene su dvije matične knjige krštenih:

1. Matična knjiga rođenih Peroj od 1780. do 1827.²⁵
2. Matična knjiga rođenih Peroj od 1820. do 1881.²⁶

Matična knjiga rođenih od 1780. do 1827. osim što je matična knjiga rođenih, u njoj se ujedno nalazi i matična knjiga krizmanih. Za razliku od katolika, kod pravoslavaca se oba sakramenta dodjeljuju istovremeno. U Državnom arhivu u Pazinu ove su knjige označene kao matične knjige rođenih, iako na početku matične knjige piše *batesimi* (krštenja). Naime, ove dvije matične knjige rođenih se kronološki preklapaju od 1820. – 1824. godine. Da su svećenici najčešće bilježili datum rođenja potvrđuje nam usporedba tih zapisa. U prvoj matičnoj knjizi rođenih od 1780. do 1827. godine koja se vodila u narativnoj formi navodi se samo jedan datum (osim u 15 slučajeva kada su navedeni i datum rođenja i datum kršenja), dok u drugoj koja se vodila od 1820. do 1881. godine bilježi se i datum rođenja i datum krštenja. Po tome je vidljivo da se u narativnoj formi pisao datum rođenja, iz tog razloga će se u nastavku rada koristiti termin rođeni, a ne kršteni. Da se u narativnoj formi pisao samo datum rođenja možemo potvrditi samo za razdoblje od 1820. do 1825. jer je moguća usporedba s prijepisom. Za razdoblje prije 1820. godine ako se govori o datumu krštenja ili rođenja može se pretpostaviti prema prvim riječima u zapisu, pa tako ako je zapis započinjao s „*naque*“ (rođeno je) onda je moguće da je svećenik zapisao datum rođenja, a ako započinje s „*ho battezzato*“ (krstio sam) onda da je svećenik zabilježio datum krštenja. U pravilu između rođenja i krštenja nije prolazilo puno dana pa se podaci o krštenju mogu smatrati bliskima datumu rođenja što omogućava provođenje daljnjih valjanih analiza. Također, važno je za napomenuti kako je svećenik u drugoj knjizi od 1820. do 1881. godine u rubriku gdje je trebao pisati datum krštenja, pisao datum rođenja i obrnuto. Razliku između ovih dvaju knjiga vidimo u načinu bilježenja imena i prezimena (*Giorgio / Zorzi, Giovanni / Zuanne, Poppo / Popovich, Vucetich / Ucetta...*). Razlike primjećujemo i prilikom navođenja prezimena kumova. U zapisu od 12. rujna 1821. u prvoj knjizi prezime kuma je *Marzanese*, dok je u drugoj *Sain*. Jednaku pogrešku prilikom prepisivanja imena i prezimena iz matične knjige rođenih od 1780. do 1827. godine u matičnu knjigu rođenih od 1820. do 1881. godine, primjećujemo u posljednjem zapisu od 20. prosinca 1825. godine. U prvoj knjizi prezime

²⁵ DAPa, HR-DAPA-429

²⁶ DAPa, HR- DAPA -861; Original se nalazi u Matičnom uredu u Vodnjanu.

kume je *Keres*, dok u drugoj *Dracovich*. Zanimljivo je kako je oba upisa i njihove prijepise zabilježio kapelan *Giovanni Vuinovich*. Moguće da je između jednog upisa i drugog prošlo neko vrijeme i da je zaboravio točna prezimena kumova. U drugoj knjizi je u par navrata zapisan samo jedan kum u slučaju kada ih je bilo dvoje, ili dvoje u slučaju kada ih je bilo troje. Kao što se već ranije vidjelo u radu, očita je jezična neujednačenost kod svećenik te je moguće da svećenik nije odmah upisivao ili prepisivao podatke pa je zaboravio točna imena kumova.

Zbog raznih propusta u vođenju matičnih knjiga možemo zaključiti kako nisu svi rođeni upisani. To zaključujemo zbog činjenice da se neki upisi nalaze tamo gdje im nije mjesto ili su krivo bilježeni. Nije zabilježen ni jedan primjer nezakonitog ili mrtvorodenog djeteta.

U matičnim knjigama rođenih elementi koji su se redovno upisivali (osim u slučajevima propusta) bili su:

- ime svećenika koji dodjeljuje sakrament
- datum i mjesto rođenja
- spol krštenika
- ime krštenika
- ime i prezime oca
- ime majke
- ime i prezime kuma ili kumova
- datum krštenja, kućni broj, vjersku pripadnost, je li dijete zakonito ili nezakonito, zanimanje oca i kuma ili kumova²⁷

Ime oca se ne navodi samo u 2 slučaja (0,75%), dok je njegovo zanimanje zapisano samo u 21,51% slučajeva. Ime majke ne navodi se u 4,9%, a njeno djevojačko prezime se navodi samo u 38,87% slučajeva. Kućni broj nedostaje u 79,62% slučajeva, dok podrijetlo kumova nije navedeno u 31,70% slučajeva. U jednom slučaju nije bilo moguće iščitati mjesec rođenja stoga će on biti izostavljen iz mjesečne analize rođenih.

²⁷ DAPa, HR- DAPA -861

4.2. Matične knjige vjenčanih

U ovom radu kao izvor za istraživanje korištene su dvije matične knjige vjenčanih:

1. Matična knjiga vjenčanih Peroj od 1784. do 1827.²⁸
2. Matična knjiga vjenčanih Peroj od 1820. do 1881.²⁹

Od triju analiziranih matičnih knjiga, najmanje je upisa za vjenčane. Vrlo je vjerojatno da sva vjenčanja nisu upisana, međutim treba uzeti u obzir da govorimo o relativno malom mjestu te da postoji mogućnost da se netko iz Peroja vjenčao u nekom drugom mjestu (Jelinčić 1989: 145).

Jednako kao i kod slučaja matičnih knjiga rođenih, druga navedena matična knjiga kronološki se preklapa s upisima iz prve. Ponovno možemo pratiti pogreške u prijepisima do 1825. godine koji su se prepisali iz prve matične knjige u drugu, pa tako za prva četiri upisa je naveden drugi datum vjenčanja (umjesto 25. studeni, 5. studeni, te umjesto 8. svibnja, 21. svibnja). Pogreške vidimo i prilikom pisanja prezimena. U zapisu od dana 8. odnosno 21. svibnja 1821., mladenka se u prvoj matičnoj knjizi preziva *Dracovich*, dok u drugoj *Vucetich*. U drugoj knjizi koja je u tabelarnoj formi počela su se upisivati imena i prezimena oba roditelja i mladenke i mladoženje. Prema tim podacima možemo zaključiti da je točno prezime bilo *Dracovich* s obzirom na to da je to navedeno kao prezime oca mladenke. Možemo pretpostaviti da je možda bila udovica te je *Vucetich* prezime pokojnog muža, ali to nije nigdje navedeno.

U matičnim knjigama vjenčanih elementi koji su se redovno upisivali (osim u slučajevima propusta) bili su:

- ime svećenika koji podjeljuje sakrament
- datum vjenčanja
- ime i prezime mladoženje
- podrijetlo mladoženje
- vjeru mladoženje
- ime i prezime mladenke
- vjeru mladenke
- je li mladoženji ili mladenki to prvi ili drugi put da sklapa brak

²⁸ DAPa, HR-DAPA-429

²⁹ DAPa, HR-DAPA-429

- ime i prezime kumova
- podrijetlo kumova

Podrijetlo mladoženje nije zabilježeno u 60,46% slučajeva, dok mladenkino mjesto nije zabilježeno u 59,30% slučajeva. Društveni status i za mladoženju i za mladenku navedeno je samo jedan put, dok dob mladoženje i mladenke je navedeno u 15,11% slučajeva. Kod mladenke ime oca nije zabilježeno u 51,16% slučajeva, a zanimanje mladoženje je zabilježeno 13 puta (15,11%).

4.3. Matične knjige umrlih

U ovom radu kao izvor za istraživanje korištene su dvije matične knjige umrlih:

1. Matična knjiga umrlih Peroj od 1784. do 1824.³⁰
2. Matična knjiga umrlih Peroj od 1820. do 1881.³¹

I u ovom slučaju je druga matična knjiga prijepis prve te se one kronološki preklapaju do 1824. godine. I ovdje najveće razlike između prve knjige u narativnoj formi od 1784. do 1824. i druge u tabelarnoj formi od 1820. do 1881. godine primjećujemo u različitom bilježenju imena i prezimena. U drugoj matičnoj knjizi od 1820. do 1881. godine pod upisom od dana 22. siječnja 1821. zapisan je *Ellia Popovich* dok je u naravnoj formi on upisan pod danom 12. ožujka, dok je *Anna Dracovicz* umjesto pod 22. siječnja upisana 22. ožujka. U prijepisu u drugoj knjizi nedostaje zapis od dana 7. studeni 1822. kada je umrla *Teodora Dracovicz*.

U matičnim knjigama umrlih elementi koji su se redovno upisivali (osim u slučajevima propusta) bili su:

- ime svećenika koji je obavio ukop
- datum smrti / pokopa
- ime i prezime umrlog
- podrijetlo umrlog
- dob umrlog

Dob se najčešće bilježila samo u godinama, dok se jedino kod umrle novorođenčadi i dojenčadi dob izražavala u danima i mjesecima. Često se nije pisao dan ili mjesec dojenčadi i novorođenčadi, ali zahvaljujući upisima u matičnoj knjizi rođenih bilo je moguće izračunati

³⁰ DAPa, HR-DAPA-429

³¹ DAPa, HR-DAPA-429

koja im je bila dob u trenutku smrti. Pogreške koje se uočavaju prilikom usporedbe knjiga su dob *Alessandra Vuceticza* gdje u prvoj knjizi je zabilježeno kako je imao 10 mjeseci, dok u drugoj u prijepisu da je imao godinu dana. Analiza je pokazala da je svećenik koji je prepisivao prvu knjigu, kod djece koja su umrla prije napunjenih godinu dana, rubriku za godinu ili puštao praznom ili zaokružio na godinu dana.

Ime oca je zabilježeno u većini slučajeva umrle djece i dojenčadi te kod neudatih djevojaka. Rijetko se navodi ime majke umrlog djeteta te nema ni jednog slučaja gdje se navodi jesu li roditelji živi u trenutku djetetove smrti. U slučajevima umrlih udatih žena, bilježilo se ime muža, a kada bi umrla žena bila udovica bilježilo se da je to žena pokojnoga. Rijetko se navodi i datum smrti i datum ukopa kao i zanimanje umrlog te uzrok smrti. Potonji se sustavno bilježi u tabličnoj formi. U 115 slučaja (31, 68%) se nije bilježila dob umrloga, dok se uzrok smrti bilježio vrlo rijetko, odnos u 27,83%. Samo u jednom slučaju mjesec nije bilo moguće iščitati zbog čega taj zapis neće biti uključen u mjesečnu analizu umrlih.

5. Rođenje

Natalitet označava pozitivnu odrednicu prirodnog kretanja stanovništva koja se veže „za rađanje djece u cjelokupnoj populaciji nekog područja ili u jednom njezinu djelu“ (Wertheimer-Baletić 1999: 208).

5.1. Godišnja raspodjela rođenja

U tridesetogodišnjem promatranom razdoblju zabilježeno je 265 rođenja. U prosjeku je godišnje rođeno 9 djece. Najmanje djece je rođeno 1801. godine i 1815. godine kada je zabilježen svega jedan zapis. Podatak iz 1815. godine poklapa se s teškim životnim uvjetima s kojima se susretalo tadašnje stanovništvo Istre zbog gladi i epidemija koje su harale područjem.

Tablica 1. Godine s minimalnim brojem rođenih u Župi Peroj od 1795. do 1825.

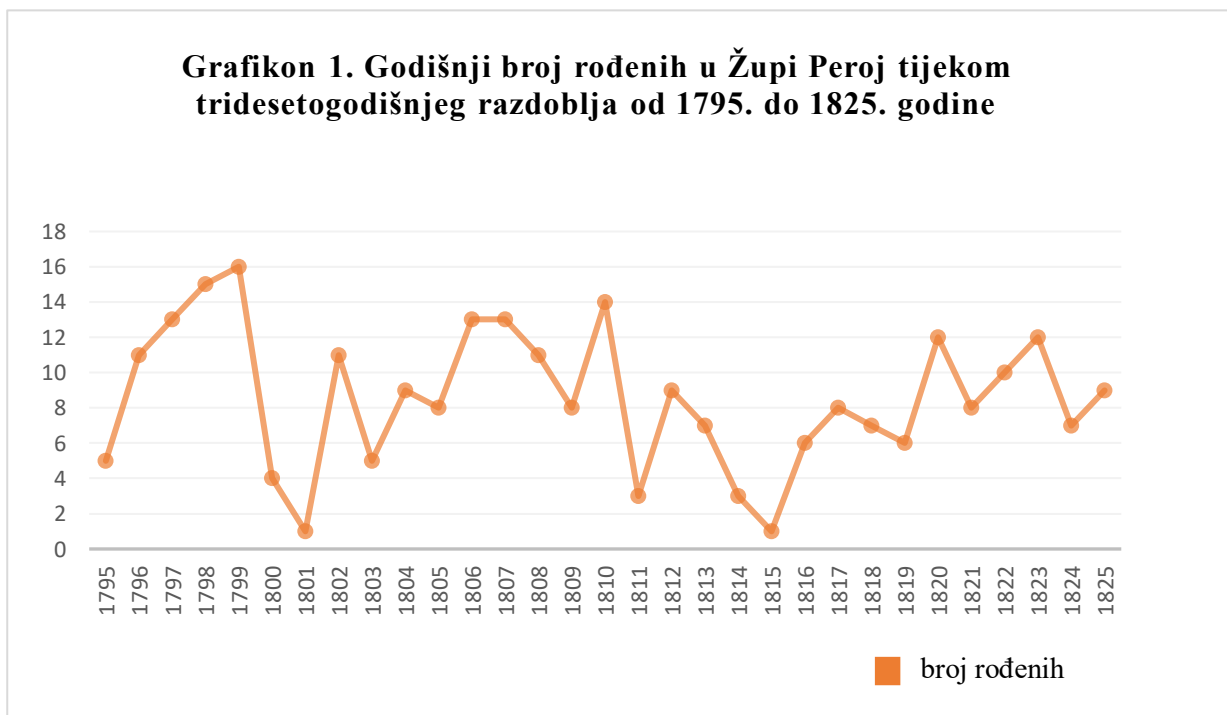
Godina	1795.	1800.	1801.	1811.	1814.	1815.
Broj rođenih	5	4	1	3	3	1

Zanimljivo je međutim kako je 1816. rođeno 6, a 1817. kada je zabilježena velika stopa mortaliteta diljem Istre, rođeno 8 djece, što je jako blizu godišnjem prosjeku. Najveći broj rođenih bilježe 1798. te 1799. godina kada je rođeno 15, odnosno 16 djece. Odmah za tim godinama slijedi 1810. kada je rođeno 10 djece.

Tablica 2. Godine s maksimalnim brojem rođenih u Župi Peroj od 1795. do 1825.

Godina	1797.	1798.	1799.	1806.	1807.	1810.	1820.	1823.
Broj rođenih	13	15	16	13	13	14	12	12

Tijekom godina bilo je čestih variranja u broju rođene djece. Na početku promatranog razdoblja bilježi se broj rođenih veći od prosjeka, nakon čega slijedi pad do 1806. godine kada je zabilježeno 13 rođene djece. Izuzetak je 1805. godina kada je zabilježeno 11 rođene djece. Prosjek se održao par godina nakon čega od 1811. do 1820. godine prosječno je rođeno 5 djece, a zadnje promatrano razdoblje je ponovno zabilježio broj djece koji odgovara prosjeku od 9 rođenih.

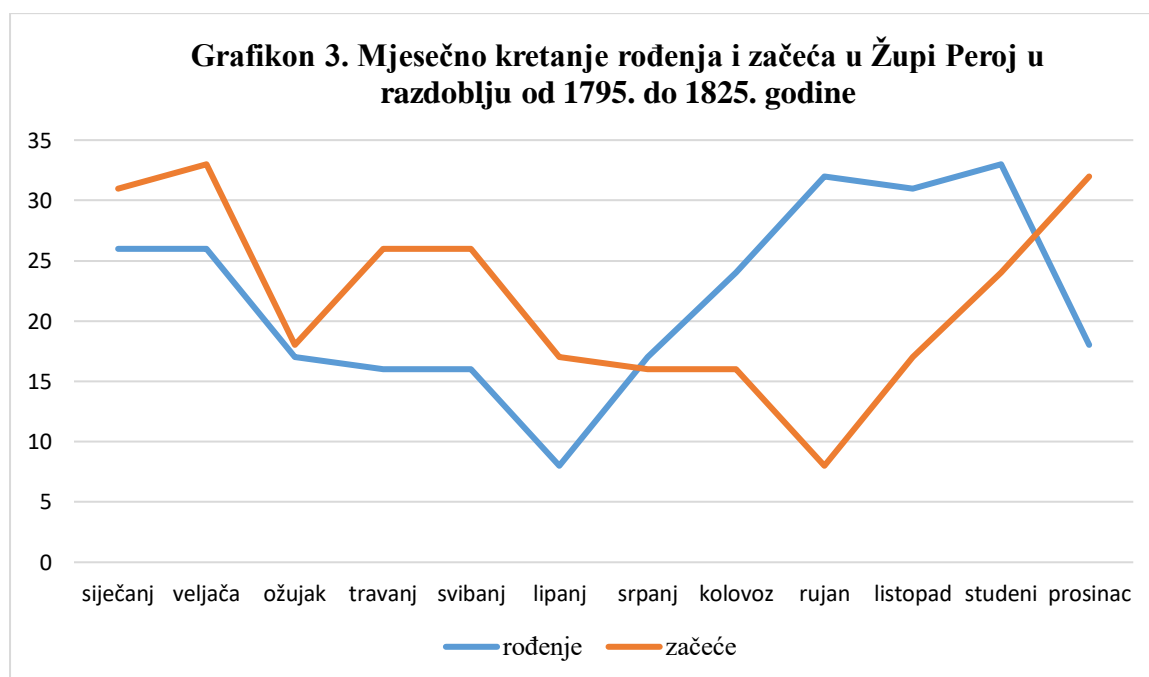
Nagle padove bilježimo nakon 1799. , 1810. i 1812. nakon čega slijedi nagli porasti rođenih 1802., 1817. i 1820. Zbog malog broja upisa, stalne varijacije u broju rođenih najbolje možemo pratiti kroz petogodišnja razdoblja. Vidimo kako je najveći broj rođenih zabilježen od 1805. do 1810. godine. Zanimljivo je kako se u tom periodu ne nalazi nijedna od godina s

najvećim brojem rođene djece. To nam govori da je pet godina postajao konstantno veliki broj rođenih. Najmanji broj rođene djece bilježi razdoblje od 1811. do 1815. Razlog tomu, kao što je već spomenuto prepisujemo gospodarskoj krizi i epidemijama.

5.2. Mjesečna i sezonska raspodjela rođenja

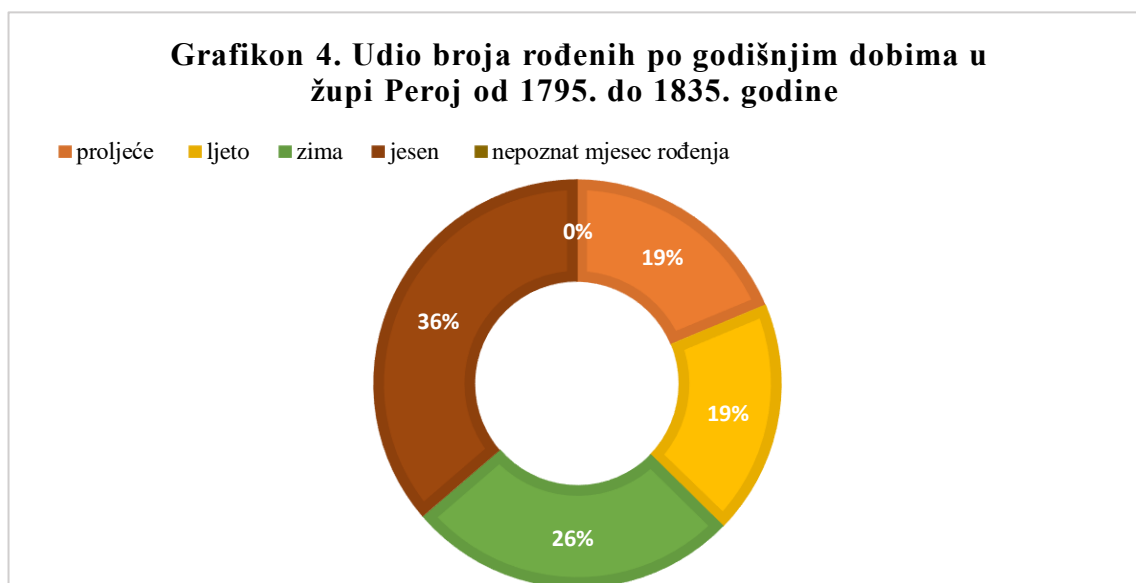
Na veću ili manju učestalost začeca i porođaja u pojedinim razdobljima godine utječu razni prirodni i društveni čimbenici. Pod prirodne čimbenike ubrajaju se meteorološki i klimatski čimbenici poput velikih vrućina ili hladnoća, slabog uroda te posljedično tome i gladi. Osim toga tu ubrajamo i sezonski utjecaj na seksualni poriv koji se pojačava dolaskom proljeća. Pod društvene čimbenike smatraju se utjecaj crkvenih zabrana, kao i pozitivan utjecaj blagdanskog raspoloženja na povećani broj začeca. (Božić Bogović 2013: 51)

U Župi Peroj tijekom tridesetogodišnjeg razdoblja najviše djece je rođeno u studenom (12,5%), rujnu (12,1%) i listopadu (11,7%) što vežemo za maksimum začeca u veljači, prosincu i siječnju. Veliki broj rođenja bilježe i siječanj i veljača s 26 rođenih (9,8%). Najmanji broj rođene djece zabilježen je u lipnju, svega 8 rođenih (3%), dok 16 i 17 rođenih bilježe svibanj i lipanj.

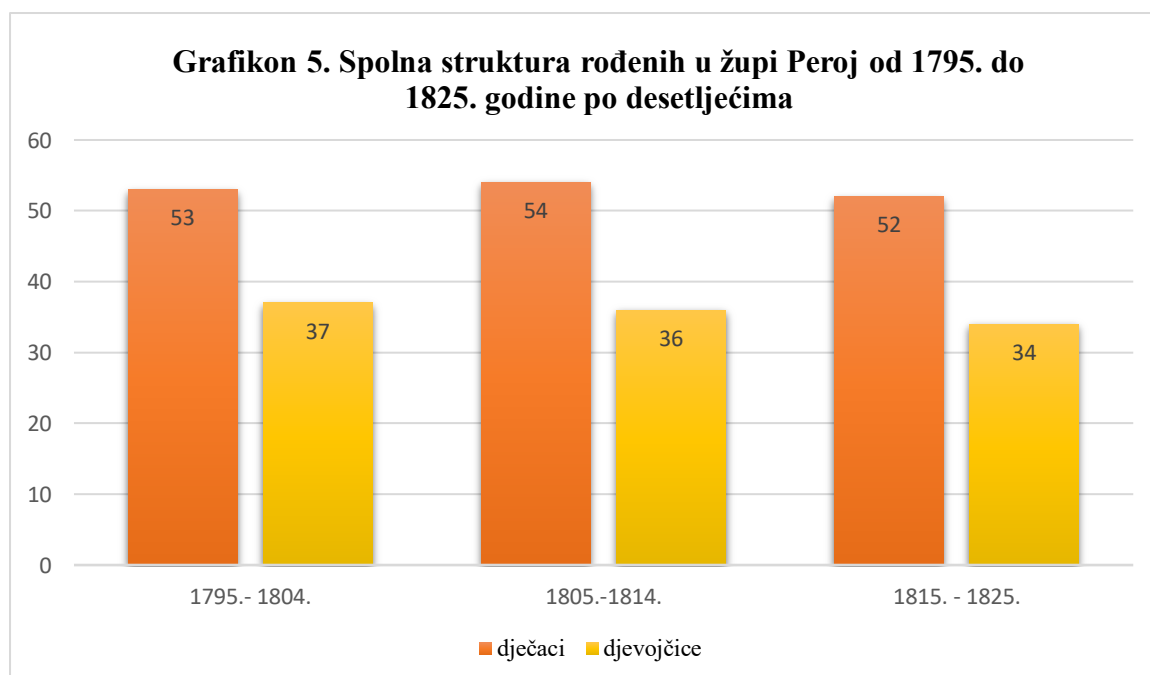
Prema navedenim podacima možemo vidjeti kako je najveći broj djece rođen u zimskim mjesecima. Možemo pratiti eksponencijalni rast začeca dolaskom proljeća i zime, dok je najmanji broj u ljetnim mjesecima. Takvi rezultati nam potvrđuju trendove zabilježenim i u drugim krajevima Istre (S. Bertoša 2002: 347 - 348; Doblanović 2012: 219; Ivetic 1991:170) i

Hrvatske (Božić Bogović 2013: 52). Iz provedene analize možemo zaključiti da je na začeca u Župi Peroj najviše utjecao intenzitet poljodjelskih radova. Prema tome maksimume začeca u zimskim mjesecima možemo povezati uz izostanak poljodjelskih radova te s blagdanskim raspoloženjem, dok maksimume u travnju i svibnju s pojačanom seksualnom aktivnošću proljetnog buđenja. Da su poljodjelski radovi utjecali na broj začeca govori nam i činjenica o malom broju začeca u ljetnim mjesecima.

5.3. Spolna struktura rođenih

Još jedan trend u kojega se uklapa Župa Peroj jest činjenica da se u prosjeku rađa više muške djece u odnosu na žensku. U analiziranom razdoblju u Župi Peroj rođeno je 158 dječaka (60%) i 107 djevojčica (40%), odnosno rođen je 51 dječak više. U prosjeku se godišnje rađalo 5 dječaka i 3 djevojčice.

U grafikonu je vidljivo da je broj rođene djece i za dječake i za djevojčice uvijek konstantan u svim desetljećima te je uvijek oko 16 - 18 dječaka više. Ni u jednom desetljeću nije bilo više rođenih djevojčica od dječaka. Najveća razlika u odnosu rođene muške i ženske djece može se uočiti 1799. godine kada je rođeno 14 dječaka i samo 2 djevojčice. Također, to je općenito godina s najvećim brojem rođenih. Potom slijede godine 1789. i 1808. koje bilježe 9 rođenih dječaka, u odnosu na 6 djevojčica u prvoj i 2 u drugoj godini.

Godina koja bilježi najveći broj rođenih djevojčica je 1807. godina kada je rođeno 8 djevojčica i 5 dječaka. Odmah za njom slijedi 1820. godina sa 7 rođenih djevojčica, te 1825. godina kada je rođeno 5 djevojčica.

5.4. Blizanci i djeca rođena nakon smrti oca

U promatranom razdoblju rođena su 2 para blizanaca. Prvi par rođen je 15. svibnja 1810. godine, a odnosi se na *Allesandra i Georgia Braicha*, sinove *Martina i Anastasie Vuceta*, kojima su kumovi na krštenju bili *paron Mattia Girra* iz Rovinja i *Giovanne Marichevich*.³²

Drugi par blizanaca rođen je i kršten istoga dana, 2. ožujka 1821. godine, a odnosi se na *Spiridiona i Annu Poppó /Popovich*,³³ djecu *Andree i Cattarine Dracovich*, kojima je kum bio *Giacomo Codacovich* iz Vodnjana.³⁴ Otac je po zanimanju bio poljoprivrednik, a kum građanin.

Ovi potonji su zabilježeni i u matičnoj knjizi umrlih. *Anna* je umrla 5 dana nakon poroda od grčeva, dok je *Spiridion* umro 9 dana nakon poroda. Uzrok smrti bila je konvulzija.³⁵

Od dva slučaja bilježenja blizanaca u matičnim knjigama, odnosno tri s obzirom da se drugi upis ponavlja i u drugoj matičnoj knjizi u tabelarnoj formi, svećenik da se radi o blizancima napominje samo u drugom slučaju u prvoj matičnoj knjizi, koja je u narativnoj formi, gdje je iznad imena *Spiridion* napisao *gemello* (blizanac).

Što se tiče djece koja su rođena nakon smrti oca, svećenici su to bilježi tako što bi prije imena oca stavili kraticu za *defuncti*. Nakon provedene analize u Župi Peroj je u promatranom razdoblju rođeno 9 djece nakon smrti oca.

³² DAPa, HR-DAPA-429

³³ U prvoj matičnoj knjizi bilježi se prezime Popó, a u drugoj Popovich.

³⁴ DAPa, HR- DAPA -861

³⁵ DAPa, HR-DAPA-429

Prvi takav zapis zabilježen je 12. 3. 1796. godine. Zapis je zanimljiv jer se navodi samo ime majke *Anastasia*, da je bila *Marcova* žena i da se krstila kćer *Anna*.³⁶ Navedeno je samo ime oca bez prezimena. Slijede godine 1797., 1802., 1804., 1805. i 1813. s jednim zapisom te 1810. s 2 zapisa. Zadnji slučaj upisan je 16. svibnja 1817. godine kada je kršten *Giovanni Vucetta* sin preminulog *Andree*.³⁷ U ovom slučaju ne navodi se ime i prezime majke.

6. Vjenčanje

Prvi zapis sklapanja braka u promatranom razdoblju zabilježen je dana 1. lipnja 1795. godine. Brak su sklopili gospodin *Stefano Cronopulo* iz Trsta i *Isabela Lubotina* iz Peroja.³⁸ Osim ovog zapisa samo još dva bilježe da je mladoženja iz nekog mjesta van Peroja.

6.1. Godišnja raspodjela sklapanja brakova

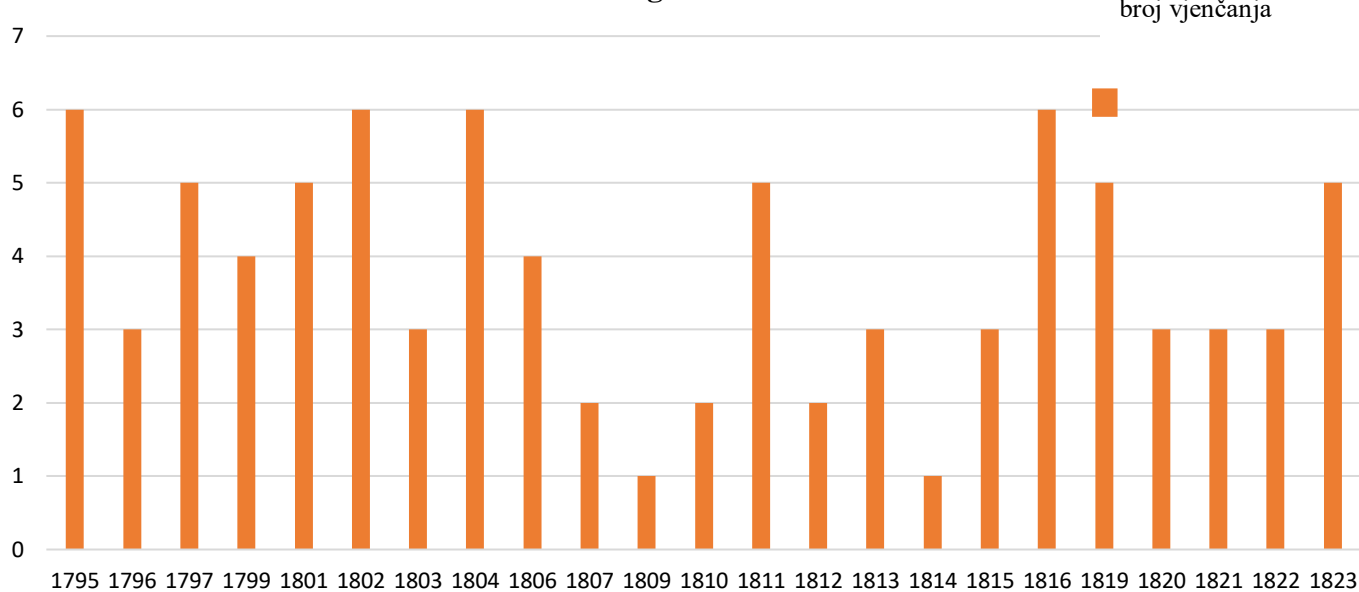
U promatranom razdoblju u Župi Peroj ukupno su svećenici obavili 86 vjenčanja. Godine koje bilježe najviše vjenčanja jesu 1795., 1802., 1804. i 1816. godina sa 6 vjenčanja godišnje, dok je najmanje vjenčanja zabilježeno 1809. i 1814. godine kada se održalo svega jedno vjenčanje. Ni jedno vjenčanje nije zabilježeno 1798., 1800., 1805., 1808., 1817., 1818., 1824. i 1825. godine. Možemo primijetiti oscilacije u broju vjenčanja, jedino kontinuirano razdoblje od 3 vjenčanja godišnje je od 1820. do 1822. godine. Krivošić navodi kako su na sklapanje braka utjecali i prirodni i društveni faktori kao što su slab urod, nestašica ili glad. (Krivošić 1988: 18-19) Prema provedenoj analizi možemo zaključiti da je u prosjeku svakih 6 – 7 godina u Peroju zbog prirodnih utjecaja dolazilo do odgađanja brakova. Nakon godina s malim brojem vjenčanih, slijede godine s naglim porastom vjenčanja. Nagli porast broja vjenčanja imamo 1819. godine, nakon što 1817. i 1818. nemamo zabilježen ni jedan upis. Uočljivo je kako je na odgodu vjenčanja utjecala demografsko–prehrambena kriza koja je pogodila cijeli istarski poluotok (M. Bertoša 1989: 6 - 8).

³⁶ DAPa, HR-DAPA-429

³⁷ DAPa, HR-DAPA-429

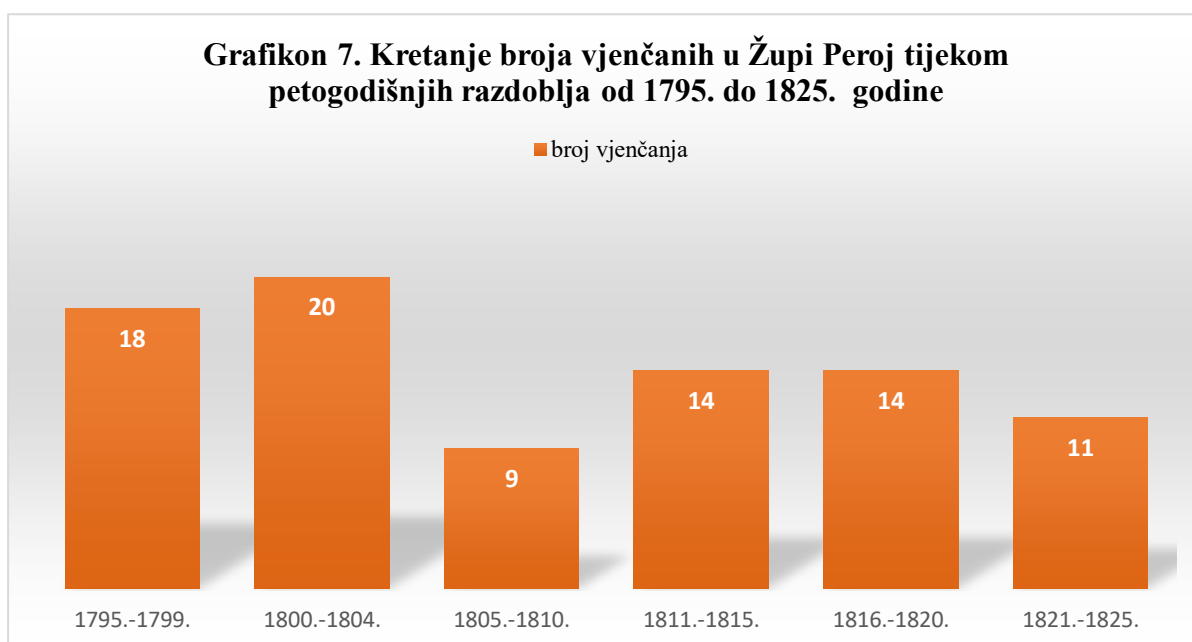
³⁸ DAPa, HR-DAPA-429

Grafikon 6. Godišnje kretanje broja vjenčanja u Župi Peroj od 1795. do 1825. godine

Razmotrimo li broj vjenčanja po petogodišnjem razdoblju, možemo primijetiti kako najmanji broj vjenčanja bilježimo sredinom i na kraju promatranog razdoblja, dok je najveći broj sklopljenih brakova početkom. Zanimljiva je činjenica da petogodišnja razdoblja od 1811. do 1815. i od 1816. do 1820. bilježe jednak broj vjenčanja, iako u razdoblju od 1816. do 1820. imamo dvije godine koje nemaju zabilježeno ni jedno vjenčanje. Možemo dakle pretpostaviti da unatoč krizi s početka petogodišnjeg razdoblja, u naknadne dvije godine su ljudi željeli obaviti odgođena vjenčanja.

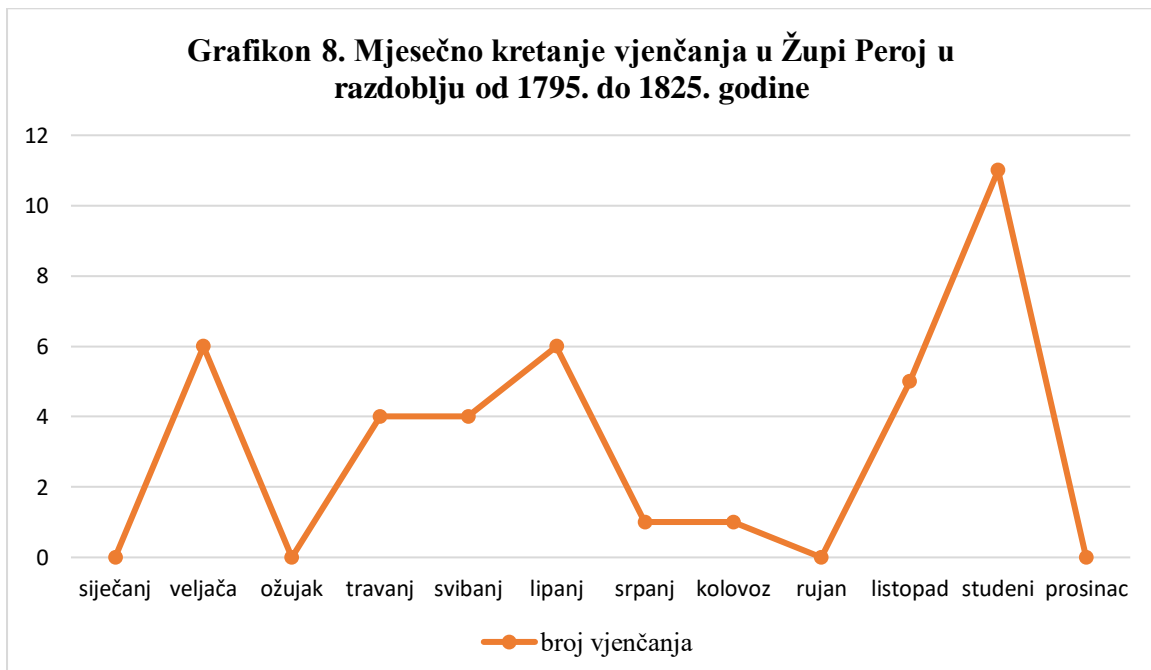
Grafikon 7. Kretanje broja vjenčanih u Župi Peroj tijekom petogodišnjih razdoblja od 1795. do 1825. godine

6.2. Mjesečna raspodjela vjenčanja

Na mladence je prilikom odabira datuma vjenčanja moglo utjecati više čimbenika, a to su u prvom redu crkvene odredbe i gospodarske aktivnosti. Iz tih razloga datum vjenčanja je najčešće bio prije početka ili nakon završetka poljodjelskih radova. Što zbog manjeg broja obveza, što zbog bogatstva plodova (Božić Bogović 2013: 67).

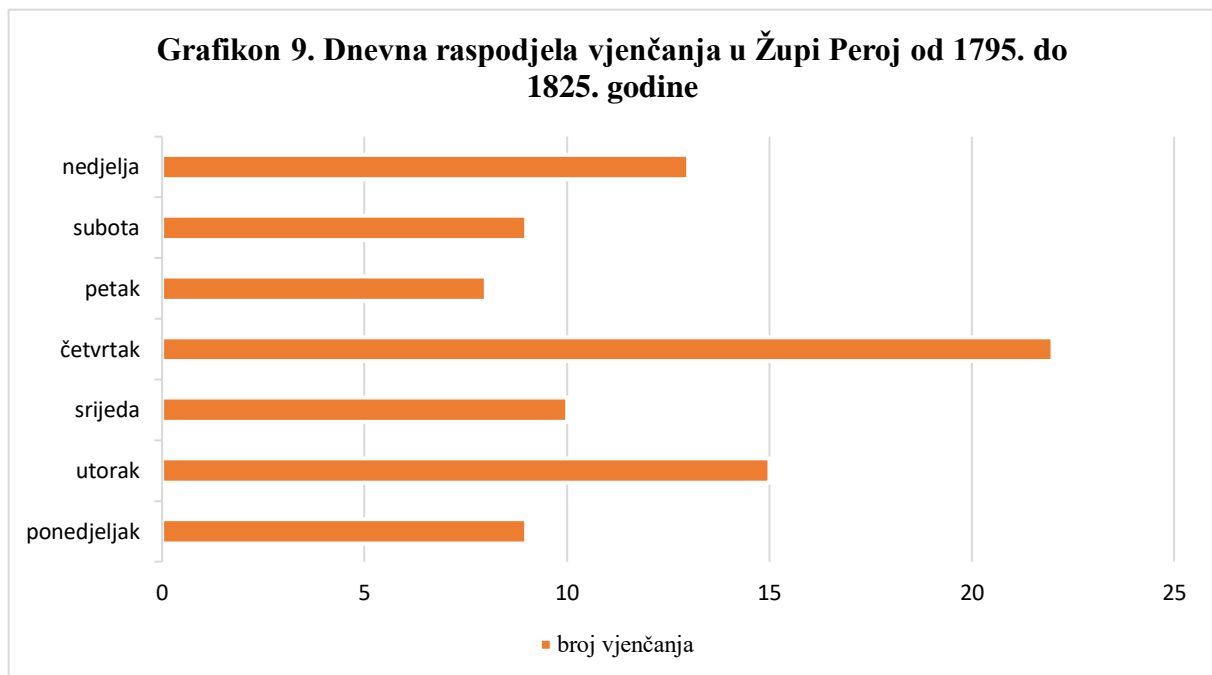
U Župi Peroj od 1795. do 1825. godine više od polovice brakova sklopljeno je u studenom, njih 59, odnosno 68% od ukupnog broja sklopljenih brakova. Osim u studenom najviše je vjenčanja zabilježeno u veljači i lipnju (7%). Nakon ljetnih mjeseci gdje bilježimo svega 2% vjenčanja, odnosno 9% ako ubrajamo i mjesec lipanj sa 6 vjenčanja, slijedi nagli porast vjenčanja u listopadu i studenom. Primjećujemo izraženiji zimski maksimum u studenome, a minimumi su zabilježeni u prosincu, siječnju i ožujku kada nema ni jednog vjenčanja. Time zaključujemo da je stanovništvo Peroja strogo slijedilo crkvene norme i zabrane te kako su gospodarske aktivnosti utjecale na mjesec vjenčanja. Osim velikog broja vjenčanja u lipnju kojeg ubrajamo u ljetne mjesece, s ovakvom mjesečnom raspodjelom vjenčanja, Peroj se uvelike uklapa u dominante istarske trendove (S. Bertoša 2002: 49; Ivetic 1991: 180).

6.3. Dnevna raspodjela vjenčanja

Dok za sezonsku i mjesečnu preraspodjelu možemo pretpostaviti da su postojale određene odredbe kada se smiju i kada ne smiju sklapati brakovi, za dnevnu raspodjelu nisu pronađene takve informacije. Kao „nepogodan“ dan za vjenčanje smatrala se nedjelja, jer je to bio dan Gospodnji te petak kao dan Muke Kristove. Samo je za područje Vojne krajine bilo propisano kojim su se danima sklapali brakovi, pa tako se katoličko stanovništvo većinom ženilo srijedom, dok pravoslavno ponedjeljkom (Katušić 2013: 82).

U Župi Peroj brakovi su se sklapali u svim danima u tjednu, stoga možemo zaključiti da nisu postajale odredbe koje bi reguliralo ovo pitanje. Unatoč tome u Peroju su u tridesetogodišnjem analiziranom razdoblju neki dani bili popularniji od drugih.

Promotrimo li 9. grafikon uočiti ćemo da je najpopularniji dan za sklapanje brakova u Župi Peroj bio četvrtak (25,58%), dok su se stanovnici Peroja najrjeđe vjenčavali petkom (9,30%) te subotom i ponedjeljkom (10,46%). U ovom istraživanju zanimljivo je kako se veliki broj vjenčanja sklapao isti dan, pa tako imamo primjer da su dana 14. studenog 1804. godine vjenčala 4 para. Nije moguće odrediti zašto su neki dani bili popularniji od drugih. Postoji mogućnost da je dan vjenčanja ovisio o odredbama trenutnog župnika ili o drugim obvezama svećenika ili ženika. (Katušić 2013: 84). Za Župu Peroj možemo pretpostaviti, s obzirom da je to malo mjesto te kako su se često ženili članovi istih obitelji, da se radi uštede

gospodarskih proizvoda i obveza svećenika dogovarao zajednički datum kada će se održati vjenčanje.

6.4. Ponovno sklopljeni brakovi

Ponovno sklopljeni brakovi u ranom novom vijeku bili su logičan i posve prirodan slijed događaja nakon smrti jednog od supružnika. U prvom redu se to događalo iz gospodarsko–socijalnih razloga, ukoliko bi smrću žene djeca ostajali bez skrbi, a smrću oca bila bi ugrožena financijska i gospodarska egzistencija obitelji. U pravilu, zbog kraćeg životnog vijeka i poslova koje su obavljali, umiralo bi više muškaraca. (Katušić 2013: 89). Na ponovno sklapanje braka naj snažniji utjecaj imao je tip obiteljske i gospodarske strukture, stoga je češća pojava da su u ponovni brak ulazili pripadnici inokosnih obitelji (Božić Bogović 2013: 75).

U matičnim knjigama Župe Peroj sustavno se navodilo jesu li mladoženja ili mladenka udovac ili udovica. Na početku promatranog razdoblja češće se navodilo je li mladenka udovica, tako što bi se to napomenulo prije imena mladenke kraticom udovica (*relita*). U ranijim upisima nemamo podataka o mladoženji, pa možemo pretpostaviti da ih nije bilo ili to nije zabilježeno. U posljednjim godinama podatak se navodi za oba supružnika tako da se zapisuje stupaju li mladoženja ili mladenka u brak prvi ili drugi put (*il sposo in primo voto, la sposa in secondo*). Međutim, osim imena i prezimena pokojnog supruga, ne navodi se kada je prijašnji brak sklopljen, a za mladoženje se ne navodi ime i prezime pokojne supruge. Metodološko ograničenje jest i to što za mladenku koja drugi puta stupa u brak nije navedeno ime oca te je navedena prezimenom pokojnog muža, a ne djevojačkim.

Prema podacima iz matičnih knjiga vjenčani Župe Peroj ponovno sklopljeni brak ukupno je zabilježen u 19 slučajeva, od čega je 9 muškaraca (47,36%) te 10 žena (52,63%). Ovim rezultatima Župa Peroj odstupa od pretežnih trendova prema kojima su se muškarci češće ponovno ženili (Božić Bogović 2013: 75). Naravno, treba uzeti u obzir da se radi samo o razlici od 1 žene više te da je moguće da se u prvim godinama promatranog razdoblja nije bilježio taj podatak za muškarce.

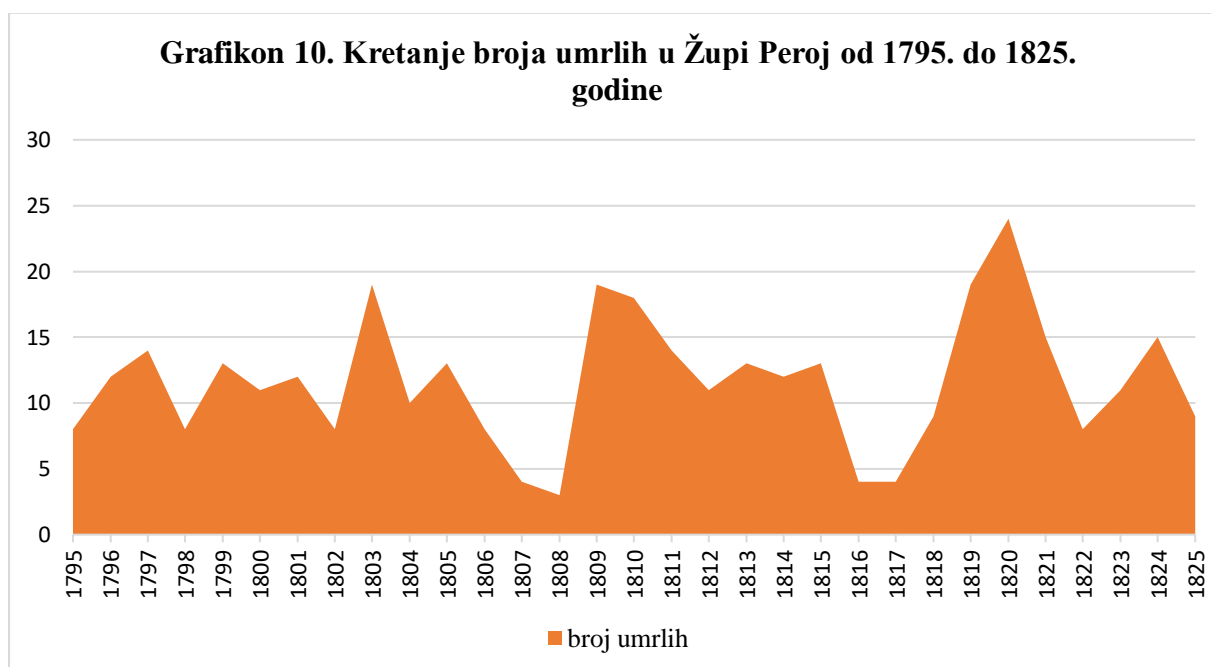
Od ukupno 19 upisa o ponovljenim brakovima, u 6 slučajeva je muškarac bio udovac, dok je 7 slučajeva kada žena u brak stupa kao udovica. Preostala 3 zapisa bilježe i muškarca i ženu koji u novi brak stupaju kao udovci.

7. Smrt

Mortalitet predstavlja negativnu sastavnicu prirodnog kretanja odnosno „učestalost umiranja u jednom stanovništvu“ (Wertheimer–Baletić 1999: 239). Na smanjivanje broja stanovništva mogu utjecati razni biološko–medicinski, društveni i gospodarski čimbenici (Wertheimer–Baletić 1999: 238 - 239).

7.1. Godišnja raspodjela umrlih

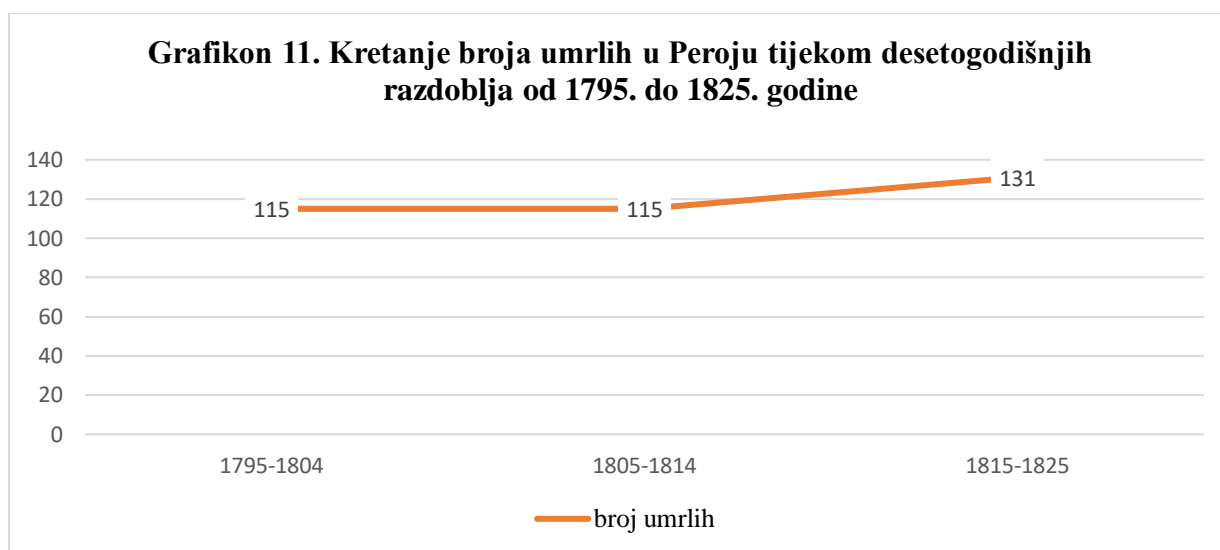
U tridesetogodišnjem razdoblju od 1795. do 1825. godine zabilježen je 361 zapis, što znači da je godišnje u prosjeku bilo 11,6 zapisa.

Brojevi umrlih u Župi Peroj u promatranom razdoblju osciliraju, pa su tako godine s minimalnim brojem umrlih 1807., 1808. koja je ujedno i godina s najmanje umrlih (0,83%), 1816. i 1817. godina. Može se pretpostaviti da neki umrli nisu upisani, ali i kao mogući razlog malom broju umrlih jest i malen broj stanovnika. Nakon godine s najmanjim brojem umrlih, 1808. slijedi nagli porast broja umrlih. Zanimljiva je činjenica kako 1816. i 1817. godina bilježe najmanji broj umrlih, dok u ostatku Istre zbog gladi i tifusa je mortalitet porastao za dva ili tri puta. Godina s najvećim brojem umrlih, slijedi odmah nakon godina s malim brojem umrlih, a to je 1820. godina u kojoj je zapisano 24 upisa, što je 21 upis više nego godine s najmanjim brojem umrlih zbog čega 1820. možemo bilježiti kao godinu krize mortaliteta,

odnosno broj umrlih je bio dvostruko veći od prosjeka u određenom razdoblju (Božić Bogović 2013: 84).

U prvih deset godina (1795. – 1804.) zabilježeno je 115 zapisa, odnosno 31,85%, a jednak broj upisa zabilježen je i u sljedećem desetljeću od 1805. – 1814. godine. Pri tome treba voditi računa da se u drugom razdoblju nalazi i godina s najmanjim brojem upisa. Posljednje desetljeće bilježi najveći broj umrlih odnosno 131 upisa što je 36,28% od ukupnog broja analiziranih godina.

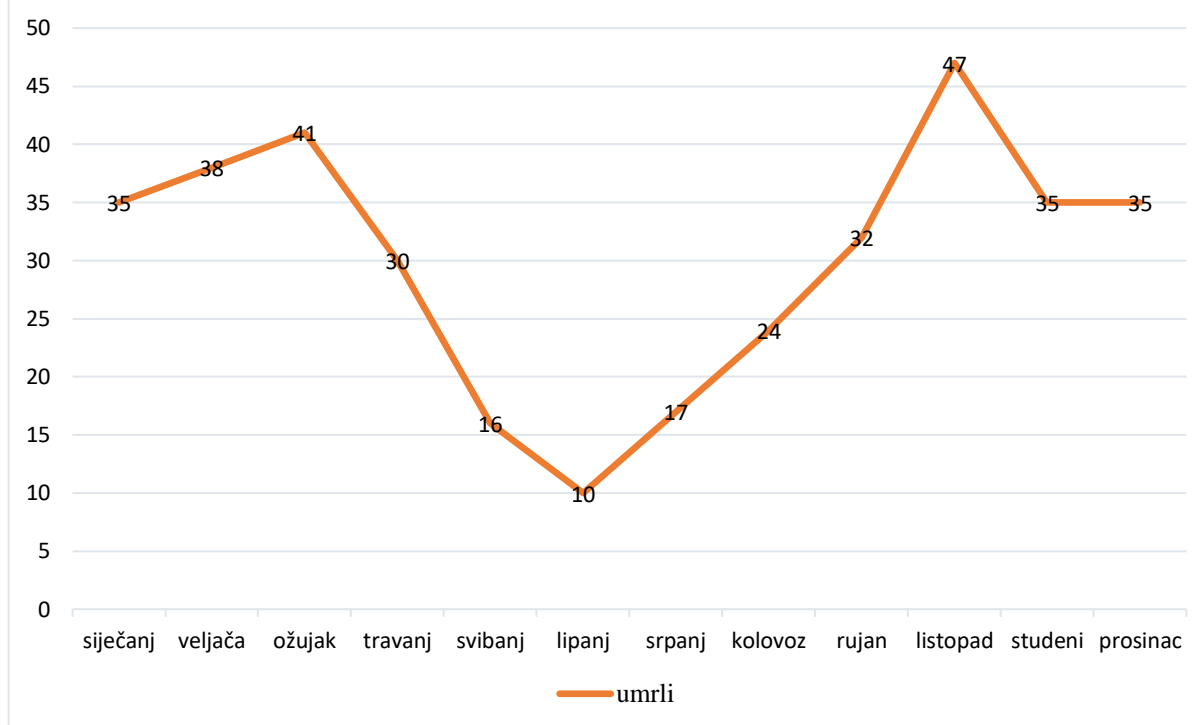

7.2. Sezonska i mjesečna raspodjela umrlih

Na sezonsko kretanje broja umrlih značajnije mogu utjecati klimatske promjene i obilježja pojedinih godišnjih doba kao što su vrućine ili hladnoće koje mogu učiniti da organizam bude manje otporan na bolesti. Također, dug boravak u zatvorenim prostorima s lošim higijenskim uvjetima tijekom zimskih mjeseci može utjecati na kvalitetu života. (Božić Bogović 2013: 86) Klimatološki uvjeti mogu utjecati i na poljoprivredu pa tako u slučaju sušne ili nerodne godine moguća je smrt uzrokovana glađu. U vremenu maksimuma umiranja veliki utjecaj imale su vlaga i hladnoća, pa su tako za zimski period karakteristične bolesti povezane s dišnim putovima, dok su ljeti bila izraženija crijevna oboljenja (Katušić 2013: 133)

U Župi Peroj najviše je ljudi umrlo tijekom listopada (13%) i ožujka (11,38%), dakle u prijelazu iz kasne jeseni u ranu zimu i iz kasne zime u rano proljeće. Takve rezultate možemo pripisati nestabilnim klimatskim uvjetima koji vladaju u tim razdobljima. Slijede zimski mjeseci veljača (10,55%), te studeni, prosinac i siječanj s 9,72% zapisa. Sezonski minimum predstavljaju ljetni mjeseci lipanj (2,7%) i srpanj (4,7%).

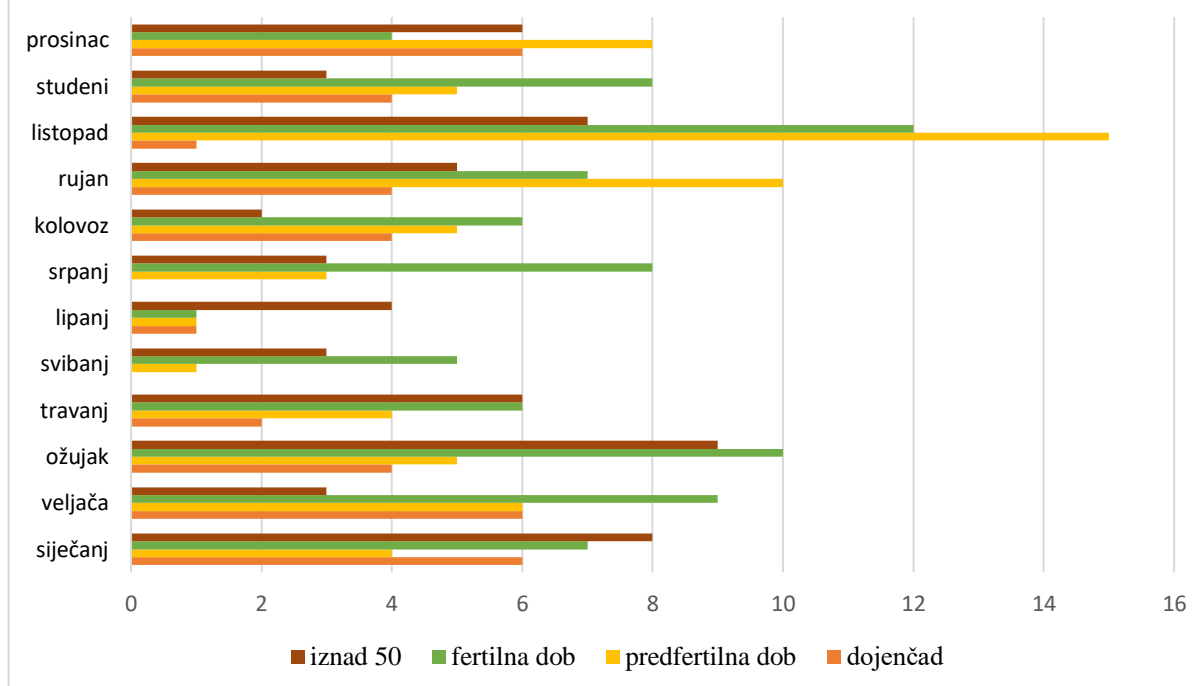
Grafikon 12. Sezonsko kretanje broja umrlih u Župi Peroj od 1795. do 1825. godine

S ovakvim minimumima u lipnju i srpnju te maksimumima u ožujku i listopadu, Peroj se priklanja trendovima kontinentalne Hrvatske, a u manjoj mjeri priobalnim gradovima Hrvatske, u većem dijelu po pitanju minimuma. (Katušić 2013: 135).

Ako promatramo prema spolnoj strukturi u sva tri desetogodišnja razdoblja i kod žena i kod muškaraca, najveći broj smrti je zabilježen u zimskim mjesecima i u prijelaznim razdobljima rane jeseni i zime i zime i ranog proljeća. Minimum također vrijedi za obje spolne skupine u ljetnim mjesecima. Najviše muškaraca je umiralo u ožujku i prosincu (11,76%), dok je najveći broj žena umiralo u prosincu (15,92%) i studenom (12,74%). Najmanje muškaraca je umrlo u lipnju (3,94%), dok je najmanje žena umrlo u lipnju (1,27%) i svibnju (3,82%).

Grafikon 13. Mjesečna raspodjela umrlih po dobi u Župi Peroj od 1795. do 1825. godine

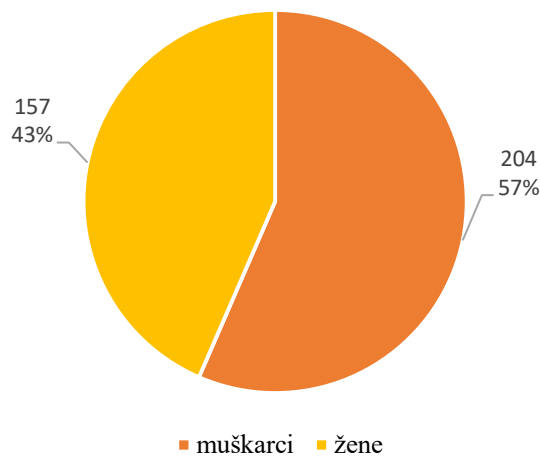

Promatramo po dobnim skupinama osobe iznad 50 godina najčešće su umirale u ožujku i siječnju, što je i očekivano, ukoliko je siječanj jedan od najhladnijih mjeseci, a ožujak prijelazno razdoblje za koje su karakteristični promjenjivi klimatski uvjeti. Najmanje ih je umiralo u ljetnom razdoblju, pa tako najmanje umrlih iznad 50 godina bilježimo u kolovozu. To je iznimka, jer za sve ostale dobne skupine minimum umrlih je zabilježen u lipnju. Najveći broj umrlih u fertilnoj dobi zabilježen je u zimskim i ranoproljetnim mjesecima, odnosno listopadu, ožujku i veljači. U predfertilnoj dobi minimum bilježe lipanj i svibanj, dok se maksimum bilježi u listopadu, što znači da je najviše djece starije od godinu dana umiralo zimi. Najveća smrtnost dojenčadi bilježi se u siječnju i prosincu. U svibnju i srpnju nema ni jednog zapisa o smrti dojenčadi.

7.3. Spolna i dobna struktura umrlih

U analiziranoj matičnoj knjizi za sve zapise je moguće definirati spol stoga može se smatrati da su podaci razmjerno pouzdani. Općenito se po prirodnoj regulaciji rađa više muške djece, ali dječaci češće umiru i u ostalim dobnim skupinama. Iznimka je fertilna dob u kojoj umire više žena, a glavni razlog su problemi vezani uz porod (Božić Bogović 2013: 89). Tu činjenicu potvrđuje podatak da je u tridesetogodišnjem analiziranom periodu umrlo više muškaraca nego žena, odnosno 56,5%.

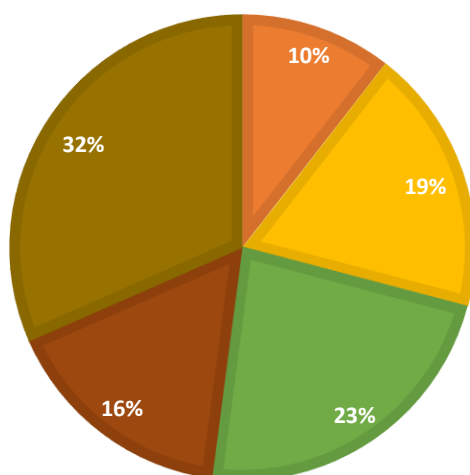
Grafikon 14. Spolna struktura umrlih u Župi Peroj od 1795. do 1825. godine

Već smo ranije u radu napomenuli kako postoji određeni postotak upisa (31,57%) gdje je dob umrlog nepoznata. Općenito prilikom analize dobne strukture treba uzeti u obzir problem zaokruživanja na desetice do kojeg je moglo doći jer i sami ukućani nisu znali točnu dob umrlog ili je moguće da je svećenik naknadno zapisivao dob te ju nije zapamtio pa ju je bilježio otprilike (Božić Bogović 2013: 89). Međutim Perojski svećenici, u slučajevima kada su bilježili dob, to su činili vrlo detaljno jer u većem broju slučajeva osim dobi, navode i mjesec i dane. Jedan takav primjer je bilježenje smrti *Demetrie Baldicz* 3. ožujka 1815. godine koja je imala 45 godina, 3 mjeseca i 5 dana.³⁹

Grafikon 15. Dobna struktura umrlih u Župi Peroj od 1795. do 1825. godine

dojenčad predfertilna dob fertilna dob iznad 50 nepoznato

³⁹ DAPa, HR-DAPA-429

Promatrano prema dobnim skupinama, možemo zaključiti kako je najviše umrlih (23%) umrlo u fertilnoj dobi. Zbog 32% umrlih nepoznate dobi, treba uzeti u obzir te nedostatke prilikom analize i zaključivanja. Najmanji udio su činila dojenčad. Ovakvi podaci odstupaju od većine drugih istraživanja koji ukazuju na visok mortalitet dojenčadi. Razlog tomu može se pripisati velikom broju upisa kojima nije navedena dob, kao i mogućnošću da svećenici umrlu novorođenčad nisu upisivali u matičnu knjigu umrlih. Također, može se pretpostaviti da je veliki broj djece doživljavalo prvu godinu života budući da nemamo ni u matičnoj knjizi rođenih podatke o mrtvorodenoj djeci, što bi moglo značiti da su u Peroju bili bolji higijenski uvjeti i skrb za novorođenčad nego drugdje. Svakako te podatke nije moguće utvrditi kroz analizirane povijesne izvore zbog čega nije moguća jasnija interpretacija. Vidimo međutim da taj postotak raste u predfertilnoj dobi (19%). Ako se dobna struktura promatra u odnosu sa spolnom, u većini je broj muškaraca i žena bio jednak ili je bilo nešto više muškaraca. Sedam je osoba koje su umrle u dobi od osamdeset godina i više u matičnoj knjizi umrlih Peroj u razdoblju od 1795.-1825. godine. Najdugovječniji stanovnik bio je *Marco Lubotina* koji je umro u 93. godini života 2. svibnja 1811. godine.⁴⁰ Bilo kakve druge podatke nije moguće izračunati zbog velikog udjela nepoznate dobi umrloga.

7.4. Uzroci smrti

Svećenici Župe Peroj uzroke smrti sustavno počinju bilježiti tek od 1820. godine, dok u prijašnjim godinama su ih bilježili jako rijetko. Metodološke poteškoće koje se javljaju prilikom analize uzroka smrti jesu te što su podatke bilježili svećenici koji nisu bili medicinski obrazovani te uzrok smrti često nije potvrdilo medicinsko osoblje. Uzroci smrti su se u većini slučajeva bilježili prema simptomima pa ne mora značiti da je osoba umrla baš od te bolesti koja je zabilježena (Božić Bogović 2013: 96).

U 72% slučajeva uzrok smrti u matičnim knjigama Župe Peroj nije zabilježen. U 101 slučaju svećenik je zapisao uzrok smrti. Od 101 osobe kojima je zabilježen uzrok smrti, nije zabilježen ni jedan slučaj ubojstva, samoubojstva ili nesreće, kao ni slučajevi da su žene umrle pri porodu.

Najviše zabilježenih uzroka smrti u Župi Peroj su zarazne bolesti (29,70%). Od zaraznih bolesti spominju se tifus (*malatia putrica, febre pernicioza, febre gastrica*), dizenterija (*febre putrica, disenteria*) te boginje (*varola*). Vjerojatno zbog neznanja svećenici su često za dvije

⁴⁰ DAPa, HR-DAPA-429

različite bolesti bilježili jednak pojam pa tako *febre putrica* može biti i tifus i dizenterija. Najzastupljenija zarazna bolest su crijevne gliste (*febre verminosa, mal di vermini*) koje se spominju u 33,33% slučajaja, a najzastupljenije su kod djece do 7 godine života. Od dizenterije je umrlo najviše osoba fertile dob i jedno dijete od 12 godina, dok za boginje imamo dva slučaja smrti u predfertilnoj dobi. Ove bolesti se najčešće javljaju zbog loše kvalitete pitke vode i loših higijenskih uvjeta, što nam proširuje sliku životnih uvjeta tadašnjeg perojskog stanovništva.

Sljedeće najzastupljenije bolesti bile su bolesti vezane za dišne organe (15,84%) kao što su upala pluća i bol u prsima (*mal di petto*). Najviše osoba od te bolesti umrlo je u zimskim mjesecima i u prijelazu iz kasne zime u rano proljeće, što je bilo i očekivano s obzirom na to da su respiratorne bolesti karakteristične za to razdoblje. U prosjeku najviše je osoba od bolesti dišnog sustava umrlo od 50 – 65 godine, te imamo primjer smrti u predfertilnoj dobi *Giovannija Dracovicza*.⁴¹ Od bolesti dišnog sustava umrlo je 75% muškaraca i 25% žena.

Često su se kao uzrok smrti navodile razne groznice (*febbre, febbre gastrica, febbre bigliosa, febbre nervosa, febbre maligna*) od kojih je umrlo 13,86% osoba. Najčešće su se javljale u kasnu zimu i ranu jesen te su pogađale sve dobne skupine. Za *febbre nervosa* možemo pretpostaviti i da je to bila neka bolest živaca ili psihički poremećaj, dok za *febbre gastrica* možemo pretpostaviti da je to gastritis.

Od grčeva (*spasimo*) umrlo je 11,88% stanovnika. U svim slučajevima to su bila dojenčad ili djeca od godinu dana, osim u slučaju *Giovannija Radolla* koji je od grčeva umro u 57 godini života. Za jedan slučaj nije navedena doba umrloga.

U 8,91% slučajeva kao uzrok smrti zabilježena je konvulzija odnosno neki epileptički napadaj (*convulsione*). U svim slučajevima, osim u dva za koja nemam navedenu dob, umrli su dojenčad i to 5 djevojčica i 4 dječaka, te su svi zapisi iz zimskih mjeseci.

U 4 slučaja je uzrok smrti vodena bolest (*idropsia*), dok je smrt uzrokovana starošću (*vecchiaia*) zabilježena tri puta. Umrle su *Madalena Vucetticz* od 76 godina, *Giovanna Braicz* od 78 godina te *Nadalin Radole* od 86 godina.

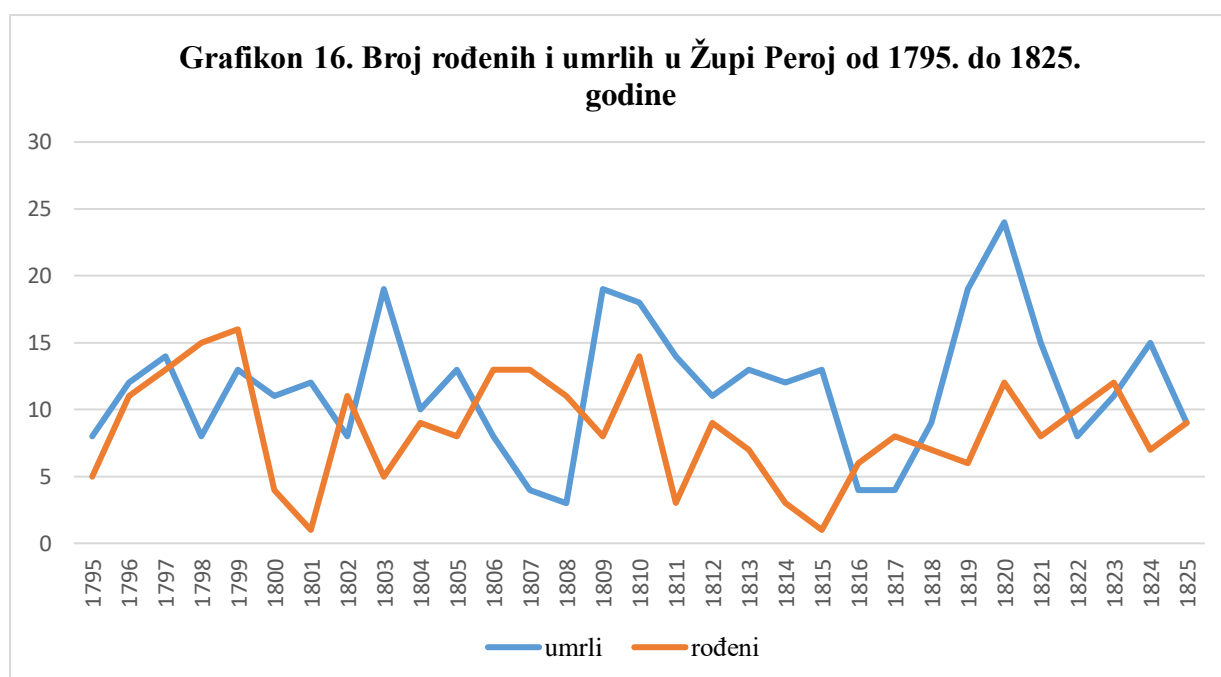
U ostalih 12 slučajeva je uzrok smrti neklasificiran ili se ne zna na koju se bolest točno mislilo. Kao uzrok smrti se tako još navode kronične bolesti (*mal cronico*), prirodna smrt

⁴¹ DAPa. HR-DAPA-429

(*morte solita*), proljev (*flusso*), zagrijavanje (*riscaldamento*) te smrt od gladi ili mršavosti (*tisica*). Zbog zagrijavanja umro je *Andria Marcovicz*⁴² star 33 godine. Umro je u kolovozu, stoga smrt možemo prepisati napornom poljodjelskom radu na visokim ljetnim vrućinama.

8. Prirodni prirast i vitalni indeks

„Prirodni prirast i vitalni indeks pokazatelji su prirodnog kretanja stanovništva koji usporedbom broja rođenih i broja umrlih u nekom razdoblju i u nekoj populaciji utvrđuju je li stanovništvo uspjelo ostvariti demografsku (...) odnosno je li broj rođenih veći, jednak ili manji od broja umrlih.“ (Božić Bogović 2013: 101)

U cijelom analiziranom razdoblju od 1795. do 1825. godine samo je 10 godina tijekom kojih se više stanovnika rodilo nego umrlo (1798. , 1799. ,1802., 1806., 1807., 1808., 1816., 1817., 1822.,1823.). Najveći pozitivni prirast bio je 1807. godine kada je rođeno 9 osoba više nego što ih je umrlo. Sve ostale godine bilježe prirodni pad, a najveći je negativni prirast zabilježen je 1803. godine kada je umrlo 19 osoba odnosno 14 osoba više nego ih se rodilo. Posljednja godine analiziranog razdoblja bilježi jednak broj umrlih i rođenih. Zanimljivo je kako 1817. godina bilježi pozitivni prirast unatoč trendovima iz ostalih dijelova Istre (M. Bertoša 1989: 8).

⁴² DAPa. HR-DAPA-429

Ukupno je u promatram razdoblju umrlo 96 osoba više nego što je rođeno. Najdulji pozitivan tren pratimo u trogodišnjem razdoblju od 1806. do 1808. godine, dok tijekom drugih godina većinom vlada negativni prirast.

Tablica 3. Prirodni prirast u Župi Peroj od 1795. do 1825. godine

Razdoblje	Broj rođenih	Broj umrlih	Prirodni prirast
1795. - 1799.	60	55	5
1800. - 1804.	30	60	-30
1805. - 1810.	67	65	2
1811. - 1815.	23	63	-40
1816. - 1820.	39	60	-21
1821. -1825.	46	58	-12

Promatrano u petogodišnjem razdoblju vidimo kako prvo razdoblje i razdoblje od 1805. do 1810. godine jedini bilježe pozitivan prirodni prirast. Takvim ukupnim negativnim trendom možemo zaključiti da nije došlo do demografske obnove u mjestu Peroj u prijelaznom razdoblju iz 18. u 19. stoljeće.

9. Zaključak

Mjesto Peroj, koje se nalazi na jugu istarskog poluotoka, sa svega 80 kuća na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće nudi nam lepezu demografskih i društvenih informacije za to razdoblje, unatoč nekim metodološkim ograničenjima zbog kojih na neka istraživačka pitanja nije bilo moguće odgovoriti, kao što su dob mladoženje i mladenke.

Analizom matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih Župe Peroj u tridesetogodišnjem razdoblju (1795. – 1825.) utvrdila se promjena u kvaliteti upisa. Od narativne forme, 1820. godine prešlo se na tabličnu formu koja je zahtijevala od svećenika unošenje više podataka o rođenima, vjenčanima i umrlima što je omogućilo vjerodostojniju i jednostavniju analizu za razdoblje od 1820. do 1825. godine. Za sve tri matične knjige (rođeni, vjenčani i umrli) postoje po dvije matične knjige te se one kronološki preklapaju od 1820. do 1827. godine za matične knjige rođenih i vjenčanih, odnosno do 1824. godine za umrle. Usporedbom tih knjiga uočeni su nedostaci prilikom poznavanja i načina zapisivanja prezimena župljana kao i datumi rođene djece te dob odmah ili rano umrle djece.

Iako maleno mjesto, možemo zaključiti kako je njegovo stanovništvo željelo očuvati svoj etnički i vjerski identitet. Za promatrano razdoblje ne postoje katoličke matične knjige iz Peroja. Ne isključuje se mogućnost da je u Peroju bilo i katoličkih obitelji (ima ih i danas), međutim oni su ostali bez svoje crkve. Ako su na početku novonaseljeni Perojci morali ići u Pulu u crkvu, sada se situacija promijenila te katolici moraju ići u drugu župu. Veliku ulogu u očuvanju identiteta imali su i svećenici, osobito *Spiridion Raffailovich* i *Jovan Vojnović* koji su imena i prezime u matičnim knjigama pisali crnogorskim oblikom.

Demografsko-prehrambena kriza koja je kulminirala 1817. pogodila je cijeli istarski poluotok. Dok su ostala mjesta u Istri bilježila visok mortalitet, Peroj se ne uklapa u demografske trendove krizne 1817. godine. Na temelju provedene analize Župa Peroj u toj godini bilježi najmanje umrlih u analiziranom razdoblju te pozitivan prirodni prirast. Jedino kada se uklapa u trendove je po pitanju vjenčanja. Godine 1817. i 1818. ne bilježe ni jedno vjenčanje, pa možemo pretpostaviti da prehrambena-gospodarska kriza nije utjecala na mortalitet i natalitet, međutim kako bi se uštedjelo hrane, moguće je da su vjenčanja odgođena za neka bolja vremena.

Kroz tridesetogodišnje promatrano razdoblje mortalitet i natalitet osciliraju. Jedan od načina na koji se mogu tumačiti oscilacije jest mogućnost konstantnih migracija stanovništva u Peroju.

Na temelju mjesečnih i sezonskih analiza, najviše je rođenih u jesen i zimi. Najveći broj vjenčanja bilježi studeni, a najviše umrlih je u listopadu i ožujku. Minimume za rođene, kao i za vjenčane i umrle bilježe ljetni mjeseci. Ovakvim se podacima Župa Peroj uklapa u trendove kontinentalne Hrvatske te Istre. Trendovima priobalne Hrvatske uklapa se po pitanju minimuma umrlih u ljetnim mjesecima. Moguće je da su na takve podatke u Župi Peroj u najvećoj mjeri utjecali poljodjelski radovi. Naime, u zadnjih pet godina promatranog razdoblja bilježio se podatak o zanimanju te je u većini slučajeva zabilježeno da je otac, mladoženja ili kum koji je bio iz Peroja, poljoprivrednik. Također, u samo jednom slučaju mladoženje i mladenke se navodi njihov društveni status, gospodin i gospođa. Zbog gore navedenih činjenica Peroj odgovora karakteristikama ruralnog društva. Kada se govori o Župi Peroj možemo govoriti i o patrijarhalnoj strukturi društva. Tu činjenicu nam potvrđuju matične knjige rođenih i umrlih, kada se u slučaju smrti djeteta ili neudate žene, navodilo najčešće samo ime oca, a tek rjeđe majke. Da je riječ o tradicionalnim obiteljima možemo zaključiti iz razloga što nema ni jednog podatka o nezakonito rođenom djetetu.

Unatoč pozitivnom prirastu u kriznoj godini, Peroj u većini slučajeva bilježi negativni prirast te u promatranom razdoblju nije došlo do demografske obnove. Svakako treba voditi računa o metodološkim ograničenjima i analizu usporediti s novim istraživanjima i sekundarima izvorima.

Ovaj rad pridonosi demografskoj slici Peroja u prijelaznom razdoblju iz 18. u 19. stoljeće te su prvi puta uspoređene matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih. Rad ostavlja prostora za daljnja istraživanja osobito po pitanju migracija u Peroju i kontakta s katolicima i stanovništvom iz drugih mjesta. Tom istraživanju mogu doprinijeti analiza imena i prezimena kumova te analiza njihovog podrijetla.

10. Izvori i literatura:

Izvori:

1. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 592. Matična knjiga umrlih Peroj 1784.-1824., kut. 195
2. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 592. Matična knjiga umrlih Peroj 1820.-1881., kut. 196
3. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga rođenih Peroj 1780/1827., kut. 195
4. Državni arhiv u Pazinu, HR- DAPA -861 Zbirka preslika gradiva iz arhiva i ustanova RH, ZM34K – 359 MKR Peroj 1820 – 1881, DVD 43
5. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga vjenčanih Peroj 1784.-1842. , kut. 195.
6. Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-429 Zbirka matičnih knjiga 1536/1923, 590. Matična knjiga vjenčanih Peroj 1820.-1881. , kut. 196.

Literatura:

1. Bertoša, Miroslav, „Matične knjige – arhivsko vrelo o demografskim previranjima predindustrijske Europe“, *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, 41. – 42., Rijeka, 2000., 315-352.
2. Bertoša, Miroslav, „Neki podaci o pučanstvu Barbana i Barbanštine u daljnjoj prošlosti“, *Barban i Barbanština* (ur. Kalčić, Mario), Pula 1976., 129. – 138.
3. Bertoša, Miroslav, *Izazovi povijesnog zanata: Lokalna povijest i sveopći modeli*, Zagreb, 2002.
4. Bertoša, Miroslav, “Glad i ‘kriza mortaliteta’ godine 1817: istarski mikrokozmos i evropski kontekst (obavijest o arhivskim sondiranjima i metodama elaboracije)”, *Rad JAZU*, 445, 1989., 3-53.
5. Bertoša, Slaven, „Etnička struktura Pule i njezinih sela u prvoj polovici XVII. stoljeća“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 6. – 7., Pazin 1996. – 1997., 253. – 296.
6. Bertoša, Slaven, *Život i smrt u Puli: starosjeditelji i doseljenici od XVII. do XIX. stoljeća*, Pazin, 2002.
7. Bertoša, Slaven, "Matične knjige kao vrelo demografske, etničke, društvene i gospodarske povijesti Pule (1613.-1815.)", *Časopis za suvremenu povijest* 33, 2001., 175-180.
8. Božić Bogović, Dubravka, *Rođenje, brak i smrt: Stanovništvo južne Baranje u 18. Stoljeću*, Beli Manastir, Ogranak Matice Hrvatske u Belom Manastiru, 2013.

9. Doblanović, Danijela „Sezonska kretanja začeca/rođenja: župe Svetvinčenat u 18. stoljeću“, *Povijesni prilozi*, 43, 2012., str. 217-233.
10. Ilić, Ljubo, Društveno-ekonomski razvoj mjesne zajednice Peroj, *Prilozi o zavičaju*, Pula, 1989., 165.-172.
11. Ivetic, Egidio, „Periodizzare la storia demografica dell’Istria. Alcuni argomenti di ricerca e problemi“, *La Ricerca*. Bollettino del Centro di Ricerche Storiche Rovigno, god. IV, br. 11, Rovinj, 1994., 17. – 18.
12. Ivetic, Egidio, „La popolazione di Parenzo nel settecento: Aspetti, problemi ed episodi del movimento demografico“, *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, 21, 1991., 117-185
13. Jelenić, Marko, "l’andamento demografico a Valle dal 1814 al 1825 con particolare riferimento alla carestia del 1817." *Atti*, vol. XLVIII, br. 1, 2018., 143-170.
14. Jelinčić, Jakov, Matične knjige Peroja u Historijskom arhivu Pazin, *Prilozi o zavičaju*, Pula, 1989., 143-164.
15. Katušić, Maja, *Društvena i demografska struktura Kotora u 18. stoljeću* (doktorski rad), Zagreb, 2013.
16. Krivošić, Stjepan, "Izvori za historijsku demografiju: starije matične knjige." *Arhivski vjesnik*, vol. 32, br. 1, 1988, 13-30.
17. Manin, Marino, *Istra na raskrižju. O povijesti migracija pučanstva Istre*, Zagreb 2010.
18. Stipetić, Vladimir - Vekarić, Nenad, *Povijesna demografija Hrvatske*, Zagreb – Dubrovnik, 2004.
19. Štoković, Alojz, „Osnivanje grčko-pravoslavne parohije sv. Spiridona u Peroju 1784. (Prilog promišljanju povijesti pravoslavlja u Istri)“, *Problemi sjevernog Jadrana*, vol. 11, 2012, 21-37.
20. Štoković, Alojz, „Peroj sredinom XVII. Stoljeća“, u: Nikčević, Milorad. *Peroj između povijesnog i fikcijskog/publicistička građa*, Osijek, Crnogorsko kulturno društvo, „Montenegro – Montenegrina“, 2000.
21. Štoković, Alojz, *Crnogorsko nasljeđe u Istri (Peroj - nove spoznaje oko doseljavanja i udomljavanja Crnogoraca 1657. - 1816.)*, Osijek, HC DP »Croatica - Montenegrina RH«, 2012.
22. Vergottin, Bartolommeo, *Breve saggio d’istoria antica e moderna della città di Parenzo dell’Istria*, Venezia, 1796.
23. Vranješ-Šoljan, Božena, „Mjesto demografije u povijesnoj znanosti“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, vol. 22, Zagreb, 1989., 303-310.

24. Vlahov, Dražen, „Matične knjige u Povijesnom arhivu u Pazinu“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 2 – 3, Pazin, 1992. – 1993., 277. – 309.
25. Wertheimer-Baletić, Alica, *Stanovništvo i razvoj*, Zagreb, 1999.

Internetski izvori:

1. Barbalić, Fran, Peroj – srpsko selo u Istri; Bilješke i uspomene. Pristupljeno: 1.7.2023. (<https://www.njegos.org/peroj/barbalic.htm>)